

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فصلنامه دانش پیشگیری و مدیریت بحران

نشریه علمی - ترویجی

سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران

دوره هفتم، شماره سوم، پیاپی ۲۵، پاییز ۱۳۹۶

شاپا: ۵۹۵۵ - ۲۳۲۲

شماره مجوز انتشار: ۹۱/۳۴۶۹۷

صاحب امتیاز

سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران

مدیر مسئول: دکتر احمد صادقی

سرمدیو: دکتر مهدی زارع

مدیر اجرایی و دبیر تحریریه: سید محمد ارفعی

ویراستار علمی: فاطمه جهادی

ویراستار ادبی: فرهاد عرب پور

ویراستار انگلیسی: سیدوحید دشتیان مقدم

مدیر امور فنی: فاطمه فیضی کوشکی

صفحه آرایی: ابوالفضل آمرزش

طراح جلد: سعید تجدد

چاپ و صحافی: نشر شهر

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، انتهای غربی بزرگراه جلال آل احمد، نرسیده به بزرگراه آیت الله اشرفی اصفهانی، نبش نهم شمالی، سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران، دفتر فصلنامه

تلفن: ۴۴۲۴۴۰۴۰ فکس: ۴۴۲۲۲۰۰۹

سامانه: www.dpmk.ir

ایمیل: info@dpmk.ir, rsc.tdmmo@gmail.com

این نشریه در ISC نمایه می گردد.

سخن مدیر مسئول

یکی از موضوعاتی که بیشتر کشورهای دنیا، از جمله کشور ما با آن مواجهند موضوع حوادث طبیعی است. با توجه به ماهیت غیرمترقبه بودن بیشتر حوادث طبیعی و لزوم اتخاذ سریع و صحیح تصمیمها و اجرای عملیات، دانشی را تحت عنوان مدیریت بحران به وجود آورده است. این دانش شامل مجموعه فعالیت‌هایی می‌شود که قبل، حین و بعد از وقوع بحران کاهش اثرات این حوادث و کاهش آسیب‌پذیری را در پی داشته باشد. این امر خطیر تحقق نمی‌یابد مگر با همکاری جامعه علمی و پژوهشی کشور، همکاری مدیران، سازمان‌ها و موسسات مرتبط با امر مدیریت بحران و افراد جامعه.

با توجه به موارد مطرح شده، سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران، بر اساس اسناد بالا دستی عهده‌دار ماموریت‌های تحقیقاتی است که انتشار فصلنامه علمی - ترویجی دانش پیشگیری و مدیریت بحران می‌تواند در تحقق برخی از بندهای آن موثر باشد.

این نشریه در حوزه مطالعات مدیریت بحران به ویژه با رویکردهای پیشگیرانه، آشنایی با راهکارهای علمی و عملی، شناخت و آگاهی از تجربیات داخلی و دیگر کشورها فعالیت می‌کند. فصلنامه‌ای که پیش روی شما قرار دارد با هدف کمک به بومی‌سازی دانش پیشگیری و مدیریت بحران و توسعه دانش در این عرصه و کمک به شناخت مدیران و کارشناسان حوزه مدیریت بحران با همکاری متخصصین و پژوهشگرانی از سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران، پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله، دانشگاه تهران (دانشکده فنی)، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه علم و صنعت ایران، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه علوم انتظامی، پژوهشکده سوانح طبیعی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی در این حوزه انتشار می‌یابد. فصلنامه دانش پیشگیری و مدیریت بحران از مقالات پژوهشی، ترویجی و مروری، تمامی اساتید، پژوهشگران و مدیران اجرایی استقبال نموده و بی‌تردید رجاء واثق دارد که با کمک موثر علاقمندان در این حوزه، زمینه تولید و توسعه دانش مدیریت بحران فراهم آید.

ضمناً از کلیه دست‌اندرکاران چاپ و نشر فصلنامه بخصوص همکارانمان در مدیریت پژوهش سازمان تشکر و قدردانی می‌نمایم.

اعضای هیئت تحریریه (به ترتیب حروف الفبا)

دکتر عباسعلی تسنیمی (استاد دانشگاه تربیت مدرس)، دکتر علی اکبر جلالی (استاد دانشگاه علم و صنعت ایران)، دکتر نعمت حسینی (دانشیار دانشگاه شهید بهشتی، پردیس فنی و مهندسی شهید عباسپور)، دکتر مهدی زارع (استاد پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله)، دکتر علیرضا فلاحي (استاد و مدیر گروه پژوهشی بازسازی پس از سانحه دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی)، دکتر محمدرضا قائم مقامیان (استاد پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله)، دکتر علی اکبر قهرمانی (استادیار دانشگاه و مدرس دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی)، دکتر غلامرضا کاظمیان شیروان (استادیار دانشگاه علامه طباطبائی)، دکتر محسن کلانتری (دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه زنجان)، دکتر علی مرادی (استادیار دانشگاه تهران)، دکتر فرزاد یمینی فرد (استادیار پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله).

داوران این شماره (به ترتیب حروف الفبا)

جناب آقای پرفسور علیرضا فلاحي (استاد و عضو هیئت علمی دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی)، جناب آقای دکتر کامبد امینی حسینی (دانشیار و رئیس پژوهشکده مدیریت خطرپذیری و بحران پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله)، سرکار خانم دکتر الهام پورمهابادیان (عضو هیئت علمی دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر کرد)، سرکار خانم دکتر یاسمین استوار ایزدخواه (دانشیار پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله)، سرکار خانم دکتر مهری اکبری (استادیار دانشکده علوم جغرافیایی دانشگاه خوارزمی)، دکتر نعمت حسینی (دانشیار دانشگاه شهید بهشتی، پردیس فنی و مهندسی شهید عباسپور)، جناب آقای دکتر عباس استادتقی زاده (مشاور سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران)، پرفسور مهدی زارع (استاد پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله)، جناب آقای مهندس علیرضا سعیدی (مربی و کارشناس ارشد برنامه ریزی منطقه ای و شهرسازی)، سرکار خانم مهندس فاطمه صالح (معاون پیشگیری و کاهش خطرپذیری سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران)، جناب آقای دکتر مهرباب شریفی سده (سرپرست دفتر امور آموزش تخصصی و ضمن خدمت معاونت آموزش، پژوهش و فناوری جمعیت هلالاحمر ایران)، جناب آقای دکتر محمدرضا فرزادبهنش (پژوهشگر و مشاور رئیس سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران).

این شماره با همکاری گروه پژوهشی بازسازی پس از سانحه دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی، بویژه مساعدت های جناب آقای دکتر علیرضا فلاحي استاد و مدیر محترم این گروه منتشر شده است.

فهرست مقالات

- راهنمای نویسندگان ۱۹۵
- برنامه ریزی راهبردی مقابله با وقوع سیلاب با تکنیک سوات (نمونه موردی: محدوده مرکزی شهرستان های تهران و کرج) ۲۰۱
- فرشته اصلانی
- چالش ها و راهکارهای جابه جایی سکونتگاه های روستایی پس از سوانح طبیعی (مطالعه موردی: بازسازی روستاهای استان اردبیل پس از زلزله ۱۳۷۵) ۲۱۱
- سارا مسگری هوشیار
- حس تعلق فضایی-مکانی مناطق در بازسازی پس از جنگ (موارد مطالعاتی: اروپای پس از جنگ دوم جهانی و دفاع مقدس) ۲۲۵
- تارا جلالی
- مستندسازی بازسازی پس زلزله سال ۱۳۵۷ شهرستان طبس ۲۳۹
- آیدا جودوی
- برنامه ریزی سکونتگاه موقت پس از وقوع زلزله احتمالی در سه مقیاس شهر، منطقه و محله (مورد مطالعاتی: شهر تهران، منطقه ۱۰، محله بریانک - هفت چنار) ۲۵۰
- علیرضا فلاحي و بهار زینان
- مکان یابی اسکان موقت پس از زلزله احتمالی تهران در فضاهای سبز شهری منطقه ۲۲ شهرداری تهران ۲۷۳
- سپهیلا اسماعیلی
- تدوین برنامه های عملیاتی جامعه محور در کاهش خطرپذیری سوانح مطالعه موردی (طرح دوام محله فهادان یزد) ۲۸۴
- سیده مریم مهدویه و سیما سلیمان زاده

جهت دسترسی به تصاویر رنگی و جداول باکیفیت، میتوانید فایل اصلی مقالات را به صورت رایگان از سامانه نشریه به آدرس www.dpmk.ir دانلود فرمایید.

.....
اشاره: فصلنامه علمی - ترویجی «دانش پیشگیری و مدیریت بحران» هر سال در ۸ شماره چاپ می شود. ترتیب صفحات ادامه دار است؛ یعنی شماره صفحات از شماره ۱ شروع و در شماره های بعدی ادامه می یابد. از همین رو شماره اولین صفحه از فصلنامه دوم ادامه شماره آخرین صفحه فصلنامه اول است و شماره صفحات نشریه سوم ادامه نشریه دوم و... می باشد.

.....
فصلنامه دانش پیشگیری و مدیریت بحران نشریه علمی- ترویجی سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران است. نشریه از مقالات علمی، تخصصی، ترویجی و پژوهشی اساتید، خبرگان، مدیران اجرایی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی و متخصصان در حوزه های چهارگانه مدیریت بحران (پیش بینی و پیشگیری، آمادگی، مقابله، بازسازی و بازتوانی) استقبال می کند.

.....
فصلنامه دانش پیشگیری و مدیریت بحران در سایت های www.magiran.ir و سیویلیکا (www.civilica.com) نمایه می گردد.

برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت پس از وقوع زلزله احتمالی در سه مقیاس شهر، منطقه و محله

مورد مطالعاتی: شهر تهران، منطقه ۱۰، محله بریانک - هفت چنار

علیرضا فلاحی^۱ و بهاره زنیان^۲

۱. مدیرگروه بازسازی پس از سانحه و استاد دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۲. نویسنده مسوول، دانشجوی دکتری معماری دانشگاه آزاد واحد تهران شمال، کارشناس ارشد بازسازی پس از سانحه دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
Bahareh.zenian@gmail.com

چکیده

زمینه و هدف: برنامه‌ریزی پیش از وقوع سوانح یکی از مهم‌ترین مباحث در مدیریت شهرهای بزرگ محسوب می‌شود که می‌تواند تاثیر بسزایی در کاهش خطرات و خسارات احتمالی آینده داشته باشد. کلانشهر تهران از یک سو به دلیل تمرکز جمعیت، تراکم فزاینده ساختمانی و عدم رعایت استانداردهای ایمنی، و از سوی دیگر به دلیل قرارگیری در یک پهنه لرزه‌خیز، از منظر مخاطرات بسیار قابل تأمل بوده و نیازمند برنامه‌ریزی جامع و عمیق پیش از وقوع سوانح می‌باشد. برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت، به منظور شناسایی روش‌های مناسب و تأمین سکونتگاه در مناطق شهری، علاوه بر رفع نیاز بازماندگان پس از وقوع سوانح و کمک به بازگشت سریع‌تر جامعه به شرایط پیشین، آمادگی مواجهه با سانحه و مدیریت شرایط بحرانی را افزایش می‌دهد. هدف این پژوهش دستیابی به یک برنامه جامع و پویا جهت آمادگی در برابر سوانح و تأمین نیازهای حیاتی بازماندگان در منطقه ۱۰ شهر تهران است که درعین دارا بودن تراکم جمعیت و مسکن، از فرسودگی بالایی رنج می‌برد.

روش: پژوهش حاضر ماهیتاً توصیفی-تحلیلی و دارای رویکرد کیفی است. برنامه‌ریزی در این تحقیق بر اساس رویکرد برنامه‌ریزی جامع سوانح و به کمک روش برنامه‌ریزی راهبردی صورت می‌پذیرد که علاوه بر هماهنگی بین فعالیت‌های دولت و جامعه، بر بازتوانی همه بخش‌های شهر در کنار تأمین مسکن تأکید می‌نماید. در راستای پیشبرد اهداف پژوهش و یافتن نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت در محدوده مورد مطالعه از ابزار نظیر مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای، مشاهده دقیق منطقه و محله، و مصاحبه با مردم محله استفاده شده است.

یافته‌ها: پژوهش حاضر ضمن بررسی ادبیات نظری و روش‌های برنامه‌ریزی، به کمک تکنیک سوات سعی کرده است تا به یک برنامه راهبردی با رویکردهای آمادگی و کاهش خطر پیش از وقوع سانحه و رویکرد توسعه پایدار سکونتگاه‌های موقت انسانی پس از سانحه در چهار حوزه مدیریتی، کالبدی، محیط طبیعی و اجتماعی و اقتصادی و در سه مقیاس شهر، منطقه و محله دست یابد.

نتیجه‌گیری: از مهم‌ترین دستاوردهای این برنامه می‌توان به روش اسکان انفرادی خانوار با کمک گرفتن از توان مالی و اعتباری هر خانوار همراه با کمک‌ها و اعتبارات دولتی و روش اسکان جمعی و گروهی خانواده‌ها در محله بر اساس دارایی‌ها، پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های محله همراه با کمک‌ها و اعتبارات دولتی اشاره کرد.

واژه‌های کلیدی: برنامه‌ریزی، سکونتگاه موقت، زلزله، تهران، منطقه ۱۰، محله بریانک-هفت چنار

◀ **استناد فارسی (شیوه APA، ویرایش ششم ۲۰۱۰):** فلاحی، علیرضا؛ زنیان، بهاره (پاییز، ۱۳۹۶)، برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت پس از وقوع زلزله احتمالی در سه مقیاس شهر مورد مطالعاتی: شهر تهران، منطقه ۱۰، محله بریانک - هفت چنار، منطقه و محله. فصلنامه دانش پیشگیری و مدیریت بحران، ۷ (۳)، ۲۵۰-۲۷۲.

Planning for temporary settlement after probable earthquake in the scales of city, regions and neighborhood

Case study: Tehran city, 10th district, Beryanak- Haft Chenar neighborhood

Alireza Fallahi¹ & Bahareh Zenian²

1. Professor at Faculty of Architecture and Urbanism at Shahid-Beheshty University

2. Ph.D Student at Tehran North Branch of Azad University, responsible author

Abstract

Background and objective: planning before disasters is one of the most important subjects in megalopolises which may affect increasing the risk of probable dangers. Tehran megalopolis, because of population centralization, constructions' density and non-observance of security standards on the one hand, and because of locating in an earthquake-prone region in terms of the risks, on the other hand, is so considerable and needs the comprehensive planning before disasters. Planning for temporary settlement, in order to identify suitable ways and providing habitation in urban areas besides providing the survivals' needs after a disaster and make efforts to bring back the society's normal situation, increases the preparation to confront with the disaster and management of crisis situations. The purpose of the present study is to reach a comprehensive and dynamic plan in order to prepare against the disasters and providing the survivals' needs.

Method: This study is a descriptive- analytic research with a qualitative approach. Planning in this research is based on the comprehensive planning for the disasters by the strategic planning method which emphasizes the coordination between government and society, besides rehabilitation of all parts of the city and habitation supplies. Towards the purpose of this study, finding its strength and weak points, opportunities and threats against the planning for temporary settlement in studied area, documentary and library studies, precise observation of areas and interview with neighborhood people are used.

Findings: Tehran's 10th district is one of the central areas with a large population and construction density; beside its historical and cultural backgrounds, this zone suffers from worn-out. Beryanak- Haft Chenar neighborhood is the core of formation of the district which has the majority of green spaces in this area; but the significant urban worn texture, existence of the risky uses, unsecure social areas and unsafety against disasters increase its vulnerability to crisis. This study tries to reach a strategic plan by the SWOT technic, preparation and decreasing risks before a disaster approach and also considering sustainable development of the human temporary settlement after disasters in four areas of management, frame, natural and social environment and economics in scales of city, area and neighborhood. One of the most important achievements of this plan is the individual housing accommodation with the help of credits of each family and the government and also collective and family housing in neighborhoods according to assets, potentials and capacities of the quarter with government grants.

Keywords: planning, temporary settlement, earthquake, 10th district, Beryanak- Haft Chenar district

► **Citation (APA 6th ed.):** Fallahi A. Zenian B. (2017, Fall). Planning for temporary settlement after probable earthquake in the scales of city, regions and neighborhood Case study: Tehran city, 10th district, Beryanak- Haft Chenar neighborhood. *Disaster Prevention and Management Knowledge Quarterly (DPMK)*, 7(3), 250-272.

مقدمه

درونی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدها) و مقایسه آنها در ماتریس برنامه‌ریزی، به شکل‌گیری برنامه توسعه شامل راهبردها، سیاست‌ها و اقدامات اجرایی می‌انجامد. از روش‌های انجام مقایسه می‌توان به روش ساده یا روش دو به دو اشاره کرد. در روش ساده بر پایه نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدیدهای به دست آمده، راهبردها، سیاست‌ها و اقدامات برنامه برای حرکت از وضع موجود به وضع مطلوب به دست می‌آید.

تاکنون مؤلفین گوناگون از سیستم‌های طبقه‌بندی متفاوتی برای این کار استفاده نموده‌اند. به طور مثال کلیف مارتین^۲ به منظور انجام تحلیل سوات، مولفه‌های مورد بررسی را در سه طبقه «محیط مصنوع»، «محیط طبیعی» و «محیط اجتماعی - اقتصادی» سازماندهی کرده است. از دیگر چارچوب‌های سنجش وضعیت براساس روش سوات باید به روش متیو کرمونا و مارتین چیس اشاره کرد. در روش متیو کرمونا^۳ سنجش وضعیت از طریق تحلیل کیفیت‌های ۸-گانه شامل کیفیت فضایی، ریخت‌شناسی، زمینه‌ای، بصری، ادراکی، اجتماعی، عملکردی و پایداری حاصل می‌گردد. لیکن در روش مارتین چیس^۴ تحلیل وضعیت در چهار گروه قابلیت دسترسی، مطلوبیت محیطی، مراکز جاذب و مدیریت بررسی می‌گردد. (گلکار، ۱۳۹۰، ص ۳۸۸)

برنامه‌ریزی سوانح

وقوع هر سانحه تخریب متفاوتی به دنبال دارد. به همین دلیل برنامه‌ریزی در زمینه سوانح می‌بایستی بر اساس تطبیق با نوع سانحه، تخریب احتمالی ناشی از آن و اولویت‌های کمک‌رسانی به آسیب‌دیدگان، تدوین گردد. اگرچه ممکن است نوع تخریب کالبدی سوانح با یکدیگر تفاوت داشته باشد اما اثرات روانی و مخرب همه انواع سوانح بر مردم و روند فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی انکارنشده است. لذا در برنامه‌های ساماندهی و بازسازی نباید صرفاً به جایگزینی کاستی‌های محسوس پرداخت، بلکه باید به مشکلات غیرمحسوس مانند سیستم‌های اداری، اجتماعی، اقتصادی و روان‌شناختی در جامعه توجه ویژه‌ای مبذول داشت (دیویس، ۱۳۸۵، ص ۹ و ۱۰).

اهمیت وقوع سوانح و مدیریت آن در شهرهای بزرگ و کلانشهرها، نه تنها در ایران بلکه در کلیه کشورهای سانحه خیز به عنوان چالشی مهم مطرح می‌باشد. در ایران اگرچه در زمینه مقابله و آمادگی در برابر سوانح پیشرفت‌هایی حاصل شده است، لیکن در زمینه مدیریت و ساماندهی شهر پس از سانحه و تأمین سرپناه و اسکان موقت و دایم بازماندگان، مشکلات و نواقص بسیاری وجود دارد. اغلب سیاست‌گذاری‌ها در این زمینه، عمدتاً فیزیکی، جزء نگر و پراکنده بوده و عمده راه‌حل‌های پیش‌بینی شده در حال حاضر، ناآگاهانه و ساده‌انگارانه است. این پژوهش تلاشی اولیه در راستای دستیابی به برنامه‌ای کاربردی در زمینه اسکان موقت در شهرها است تا بتواند روش‌های تأمین سکونتگاه موقت را شناسایی نموده و آغازی برای برنامه‌ریزی جامع این حوزه، در کلانشهرهای استراتژیک سانحه‌خیز کشور باشد.

برنامه‌ریزی و تفکر راهبردی

برنامه‌ریزی شهری در جهت توسعه آتی شهر و با بهره‌گیری از اطلاعات اجتماعی، اقتصادی و کالبدی موجود، به تجزیه و تحلیل پرداخته و با استفاده از امکانات و به حداقل رساندن محدودیت‌ها، به ارائه طرح پیشنهادی جامع، دقیق و گویا دارای کلیه امکانات رفاهی می‌پردازد. دور تسلسل در برنامه‌ریزی شهری شامل پژوهش محیط (بر اساس شاخص‌ها و از طریق بررسی کالبدی و محیطی)، تعیین هدف‌ها، راه‌های ممکن اقدامات (بررسی و برآورد روش‌های رسیدن به هدف‌ها)، ارزشیابی راه‌های ممکن، و اقدام اجرایی می‌باشد (شیعه، ۱۳۷۹، ص ۱۰۱ تا ۱۰۳).

از دهه ۱۹۶۰ میلادی، تفکر راهبردی وارد برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای شد. به لحاظ مفهومی برنامه‌ریزی راهبردی شامل سنجش وضعیت حال و آینده، تعیین جهت‌گیری و چشم‌انداز سازمان و تدوین ابزارهایی برای نیل به آن است (گلکار، ۱۳۹۰، ص ۳۸۱). روش تحلیلی سوات^۱ که یکی از تکنیک‌های برنامه‌ریزی راهبردی است و در قالب یک ماتریس صورت می‌پذیرد، ابزار قدرتمندی را جهت کالبد شکافی «خصوصیات بالفعل» و «قابلیت‌های بالقوه» حوزه‌های شهری فراهم می‌سازد. این روش به کمک ارزیابی عوامل

2. Moughtin
3. Carmona
4. Chase

مبنا در تمایز با دیدگاه نیاز-مبنا بوده‌اند. رویکرد نیاز-مبنا، یکی از روش‌های برنامه‌ریزی بالا به پایین است که بر تمرکز و قدرت دولت مرکزی تاکید می‌نماید اما در مقابل رویکرد دارایی-مبنا، بر ظرفیت‌سازی تکیه داشته و فرایندگرا، جامع‌نگر و واحد است. سیاست‌های ضدفقر رویکرد دارایی-مبنا از راه بسیج مجموع منابعی که یک اجتماع محلی در اختیار دارد- نه لزوماً آنچه که نیاز دارد- باعث ظرفیت‌سازی می‌شود که این ظرفیت‌ها شامل سرمایه‌های اجتماعی و سرمایه‌های کالبدی می‌باشند (عارفی، ۱۳۸۰، ص ۲۳).

پیشینه تحقیق

عمر مطالعات و برنامه‌ریزی در حوزه سوانح و سکونتگاه‌های موقت، در ایران کمتر از پنج دهه است. در این راستا، دو کتاب «معماری سکونتگاه‌های موقت پس از سوانح» (فلاحی، ۱۳۸۶) و «معماری و مدیریت اردوگاه‌های پناهندگان و آوارگان» (فلاحی، ۱۳۹۵)، با تمرکز بر اردوگاه‌ها، به بررسی روش‌های مکان‌یابی، طراحی و مدیریت آنها پرداخته و تجارب ایران و سایر جوامع سانحه‌خیز را نیز مورد بررسی قرار داده است. همچنین برخی تحقیقات و رساله‌های دانشجویی با محوریت برنامه‌ریزی سوانح و سکونتگاه موقت نیز، در دانشگاه‌های معماری و شهرسازی انجام گرفته است. به‌عنوان مثال فلاحی و خدابنده‌لو (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «برنامه‌ریزی مقابله با زلزله در مجموعه‌های مسکونی شهری» برگرفته از رساله کارشناسی ارشد گروه بازسازی پس از سانحه دانشگاه شهید بهشتی تهران، ضمن ارائه رویکردها و پروژه‌های مرتبط با کاهش آسیب‌پذیری و افزایش توان مقابله با زمین‌لرزه، به برنامه‌ریزی مقابله با خطر زلزله در فاز یک شهرک اکباتان پرداخته‌اند. در این پژوهش، چهار مرحله ساماندهی منابع و تشکیل تیم برنامه‌ریزی، ارزیابی ریسک، برنامه‌ریزی و اجرای برنامه، بررسی شده است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان‌دهنده اهمیت برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی همراه با تمهیدات مدیریتی است. این مقاله همچنین بیان می‌دارد که توجه به خواسته‌ها و دیدگاه‌های ساکنان، استفاده از توانمندی‌های انجمن‌های محلی و مدیریت داخلی و ویژگی‌های کالبدی مجموعه، از مهمترین مواردی است که در برنامه‌ریزی باید مد نظر قرار گیرد.

امینی، حبیب و مجتهدزاده (۱۳۸۹) در مقاله برگرفته از رساله کارشناسی ارشد امینی با عنوان «برنامه‌ریزی کاربری زمین

انتخاب روش برنامه‌ریزی سوانح در مناطق شهری تحت تاثیر عوامل تعیین‌کننده‌ای صورت می‌گیرد (جی‌ها، ۲۰۱۰). از نمونه‌های این عوامل می‌توان به میزان بالای جمعیت و گزینه‌های موجود اسکان دادن به افراد بی‌خانمان (موقت و دائمی)، وضعیت مالکیت و اجاره‌نشینی و انواع سند مالکیت، میزان درآمد و استانداردهای زندگی جمعیتی که تاثیر قرار گرفته‌اند، زمین‌های با ارزش شهری و زمین‌های در حال توسعه، بررسی خطرات محیطی، شناسایی ساختارهای اجتماعی موجود در جهت افزایش مشارکت و کاهش تعارض در برنامه‌های بازسازی، اثرات اقتصادی و سرمایه‌گذاری زیربنایی، میزان کاهش ریسک فاجعه و آسیب‌پذیری در منطقه که بر پایه آنها برنامه‌ریزی صورت می‌گیرد، نظام سیاسی و تصمیمات کلان مدیران کشور و نحوه همکاری سازمان‌های متولی که مسئولیت مدیریت سانحه را به عهده دارند، اشاره نمود.

سه رویکرد عمده در برنامه‌ریزی سوانح وجود دارد که شامل رویکرد بالا به پایین، رویکرد پایین به بالا و رویکرد جامع می‌باشد. در رویکرد بالا به پایین، مسئولیت اصلی مدیریت سانحه و اندیشیدن در مورد نقش‌های ایفا شده، به عهده دولت می‌باشد و تصمیم‌گیری از طریق فرماندهی مقامات بالاتر و مرکز پشتیبانی و بر اساس دریافته‌ها از نیازها انجام می‌گیرد. در رویکرد پایین به بالا، مردم مهمترین تصمیم‌گیرندگان در برنامه‌ریزی بازسازی می‌باشند. این مفهوم از ایده مدیریت سانحه جامعه‌محور به وجود آمده است. از طریق این رویکرد، انتظار می‌رود جوامع برای اجرای برنامه‌های توسعه، شامل آمادگی و کاهش خطر تقویت شوند. رویکرد جامعه‌محور فرصت‌هایی برای جوامع محلی جهت ارزیابی شرایطشان براساس تجارب خودشان بوجود می‌آورد. تحت این رویکرد، جوامع محلی نه تنها بخشی از تولید برنامه و تصمیم‌گیری شده، بلکه بازیگران اصلی در اجرای آن نیز، به‌شمار می‌آیند. رویکرد جامع یا یکپارچه در برنامه‌ریزی بازسازی و بازسازی پس از سانحه، توسط بانک جهانی (جی‌ها، ۲۰۱۰) مطرح شده است که در آن هم‌زمان و به صورت هماهنگ هر دو رویکرد بالا به پایین و پایین به بالا مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در دهه گذشته برنامه‌ریزان شهری شاهد ظهور دیدگاه دارایی-

بگیرند. به عقیده وی، تصمیم‌گیرندگان ممکن است یک یا ترکیبی از انواع اسکان موقت را با توجه به همه ملاحظات برنامه‌ریزی، انتخاب نمایند. وضعیت ایده‌آل و مطلوب این است که پیش از بروز سانحه، یک راه حل برای این منظور برنامه‌ریزی شده باشد. به‌منظور یافتن بهترین گزینه اسکان موقت یک مدل پیشنهادی توسط وی ارائه شده است (جانسون، ۲۰۰۵) که عواملی نظیر انواع گونه‌های مسکن موقت، میزان آسیب‌پذیری پیش از وقوع سوانح، ویژگی‌های محلی و منطقه‌ای، وضعیت آب‌وهوایی، اثرات درازمدت اسکان موقت، تهیه پروژه، زمان‌بندی برنامه‌ریزی و اجرا، استراتژی اجرای مسکن دائمی و زمان‌بندی آن، به‌عنوان مهمترین شاخص‌های مؤثر در برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های موقت ارائه شده‌اند. با این حال این مدل پیشنهادی با وجود دارا بودن شاخص‌های مناسب برنامه‌ریزی، به دلیل ساختار الگوریتمی، برای تصمیم‌گیری سریع پس از وقوع سوانح، کاربرد داشته و در برنامه‌ریزی پیش از وقوع سوانح دارای کاستی می‌باشد.

مرور پژوهش‌های پیشین، نشان‌دهنده این است که با وجود اهمیت مقوله برنامه‌ریزی سوانح و تأمین سکونتگاه، تحقیقات اندکی در این زمینه، صورت گرفته است. همچنین برنامه جامعی برای همسو کردن اهداف و نتایج به‌دست آمده از پژوهش‌های فوق، نیز دیده نشده است.

مفاهیم و روش‌های سکونتگاه موقت

معنای عمومی سرپناه و سکونتگاه موقت بسیار فراتر از محل زندگی است و بسیاری از مفاهیم از جمله آرامش خاطر، راحتی روانی، موضوع‌های معیشتی و غیره را در بر می‌گیرد. باید بدانیم که مردم پس از سانحه "بی‌خانمان" می‌شوند و نه فقط "بی‌ساختمان". منظور از اسکان موقت، زندگی در یک مکان موقت، طی دوران بازسازی پس از وقوع حوادث طبیعی و غیرطبیعی می‌باشد. بنابراین سکونتگاه موقت در یک مفهوم همه‌جانبه، نه فقط به عنوان یک محصول کالبدی، بلکه به صورت فرایند و در حد میانه اسکان اضطراری تا اسکان دائم در وجوه گوناگون مورد کنکاش قرار می‌گیرد (فلاحی، ۱۳۸۶).

نوع، شدت و محل وقوع سانحه، شرایط جامعه محلی، توانایی جامعه درمقابله با سانحه، میزان خسارات و تلفات و روش‌های محلی

و چگونگی تأثیر آن در کاهش آسیب‌پذیری شهر در برابر زلزله» ضمن مشخص نمودن راهبردهای برنامه‌ریزی کاربری زمین، به ارائه سیاست‌ها و معیارهای منعطف، ساده و منطقی جهت بهسازی بافت شهر در مقابل زمین‌لرزه پرداخته‌اند. آنها برنامه راهبردی کاربری زمین را در دو بخش ضوابط اجرایی تعیین‌کننده شکل کالبدی و کیفیت محیط شهری و راهبردهای مداخله در بافت شهری شامل ساماندهی ساختار شهر و بهسازی بافت شهری بررسی نموده‌اند (امینی و همکاران، ۱۳۸۹).

دوستی، محتاط و اسدیان زرگر (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «برنامه‌ریزی بازتوانی کالبدی زلزله احتمالی استان تهران و البرز با رویکرد کاهش آسیب‌پذیری در مناطق شهری» ضمن بررسی میزان آسیب‌پذیری ناشی از خطر زلزله در استان تهران و البرز، از برنامه‌ریزی راهبردی در چهار مرحله استفاده نموده‌اند (دوستی و همکاران، ۱۳۹۴) که در مرحله اول به پیش‌برنامه‌ریزی جهت تدوین اهداف و رسالت تحقیق، در مرحله دوم به ارزیابی مخاطره و آسیب‌پذیری محدوده مورد مطالعه، در مرحله سوم به تدوین راهبردها و در مرحله چهارم به اجرای برنامه می‌پردازند. نکته حائز اهمیت در این پژوهش، درنظر گرفتن برنامه، در دو بخش پیش از وقوع سانحه و پس از وقوع سانحه است، به طوری که اهداف کلان و خرد در هر بخش به طور مجزا تعریف شده‌اند. همچنین به‌نظر می‌رسد که در برنامه تدوین شده، اهداف کلان در بخش پیش از وقوع سانحه عمدتاً بر کاهش خطر تمرکز یافته‌اند درحالی‌که پس از وقوع سانحه، در همه زمینه‌ها، رویکرد ساماندهی پایدار به چشم می‌خورد. می‌توان گفت که نگاه محقق به مقوله بازسازی در این تحقیق، ایجاد فرصتی برای برنامه‌ریزی آینده است که بتواند ضمن توسعه به افزایش تاب‌آوری جوامع نیز، کمک نماید.

کسیدی جانسون^۱ (۲۰۰۵) در مقاله‌ای با عنوان «ملاحظات برنامه‌ریزی برای نحوه اسکان موقت سانحه‌دیدگان» با بررسی تجارب سکونتگاه‌های موقت در ترکیه، به بیان ملاحظات از برنامه‌ریزی می‌پردازد که حکومت‌ها و سازمان‌های غیردولتی و سازمان‌های کمک‌رسانی قبل از تصمیم‌گیری در تعیین مناسب‌ترین استراتژی برای اسکان موقت، در یک سانحه ویژه باید در نظر

1. Johnson, C.

اسکان و ساخت‌وساز پیش از وقوع سانحه، بر نوع سرپناه و شیوه اسکان تاثیرگذار است. از دیدگاه کورسلیس و ویتال^۱ گزینه‌های سکونت‌گزینی اضطراری و موقت در دو گروه متفرق و گروهی طبقه‌بندی می‌شود. سکونت‌گزینی متفرق شامل سه گروه انتقال به محل زندگی خویشاوندان و دوستان، سکونت در مناطق روستائی (احداث اسکلت مقاوم، خانه هسته‌ای و سرپناه دست‌ساز) و سکونت در مناطق شهری (چادر یا کانکس در ملک شخصی و اجاره خانه یا آپارتمان) بوده و سکونت‌گزینی گروهی نیز با سه گروه استقرار جمعی در ساختمان اداری، آموزشی و ورزشی، سکونت در اردوگاه‌سازی پراکنده با همیاری مردم و سکونت‌گزینی گروهی در اردوگاه‌های طراحی شده دولتی تعریف شده است (فلاحی، ۱۳۸۶، ص ۴۳). در یک دسته‌بندی مدیریتی می‌توان سه روش برای تأمین نیاز اسکان‌گزینی پس از سوانح ارائه کرد که شامل روش اردوگاهی، روش پراکنده و روش ترکیبی می‌باشد. تفاوت این روش‌ها در مدیریت، ارائه خدمات و نحوه پاسخگویی به نیازهای فیزیکی و اجتماعی آسیب‌دیدگان است. در روش اردوگاهی که یکی از متداول‌ترین روش‌های اسکان محسوب می‌شود، یک مکان مناسب، در نزدیکی محل سانحه انتخاب می‌گردد و اقدامات تسطیح و آماده‌سازی در آن صورت می‌گیرد. سپس با استفاده از استانداردها و در نظر گرفتن جمعیتی که می‌توانند در آنجا مستقر شوند و با توجه به مدت زمان اسکان، شرایط اقلیمی، منابع موجود و میزان بودجه در دسترس، نوع کالبد سکونتگاه (چادر، واحد پیش‌ساخته یا ساختمان موقت) نسبت به اسکان جمعیت آسیب‌دیدگان اقدام می‌شود. روش پراکنده در راستای تمایل آسیب‌دیدگان به ماندن در کنار زمین و اموال خود، به بازماندگان اجازه می‌دهد که محل برپایی اسکان موقت خود را، انتخاب کنند. در روش ترکیبی آسیب‌دیدگان در نزدیکی محل سکونت خودشان، از تسهیلات زندگی گروهی در ساختمان‌های سالم عمومی مانند مدارس، مساجد، خوابگاه‌ها و هتل‌ها استفاده خواهند کرد (فلاحی، ۱۳۸۶، ص ۴۵).

از دیدگاه بانک جهانی (۲۰۱۰) اسکان آسیب‌دیدگان باید در دو گروه بررسی شود:

۱. افرادی که از منطقه اصلی خود نقل مکان می‌کنند. این افراد،

- شش گزینه برای اسکان دارند:
۲. سکونت در منزل اقوام، زمین و املاک شخصی خود برای خانواده‌های میزبان
 ۳. اسکان انفرادی مردم در شهر
 ۴. اسکان انفرادی مردم در روستا
 ۵. اسکان در مراکز عمومی اجتماعی
 ۶. اسکان در کمپ یا اردوگاه مردم‌ساخت
 ۷. اسکان در اردوگاه دولتی برنامه‌ریزی شده
- افرادی که جایجا نمی‌شوند یا دوباره به محل سکونت خود برمی‌گردند. این افراد، خود را در موقعیت‌های کاملاً متفاوتی می‌یابند، به‌خصوص در مناطق شهری که به‌طور مداوم، نسبت مستأجران به مالکان خانه افزایش می‌یابد. این گروه نیز شش گزینه برای اسکان پیش رو دارند (جی‌ها، ۲۰۱۰):
۱. اسکان در خانه‌های ملکی شخصی
 ۲. اسکان در خانه‌های اجاره‌ای
 ۳. اسکان در آپارتمان‌های ملکی شخصی
 ۴. اسکان در آپارتمان‌های اجاره‌ای
 ۵. اسکان در زمین‌های اجاره‌ای قانونی
 ۶. تصرف زمین غیرقانونی و اسکان غیررسمی در آن

روش

تحقیق حاضر، ماهیتاً توصیفی و تحلیلی بوده و رویکرد اصلی (متدولوژی) آن، رویکرد کیفی است. در زمینه برنامه‌ریزی، رویکرد مورد نظر در این تحقیق، برنامه‌ریزی میان‌مدت بر اساس برنامه‌ریزی جامع سوانح و هماهنگی میان فعالیت‌های دولت و جامعه می‌باشد که بر بازتوانی همه بخش‌های شهر، در کنار تأمین مسکن تاکید می‌نماید. در این روش از ترکیب رویه‌های بالا به پایین و پایین به بالا استفاده خواهد شد. همچنین رویکرد دارایی-مبنا به‌عنوان رویکرد اجتماعی مؤثر در برنامه‌ریزی شهری در نظر گرفته شده است که این رویکرد، مبتنی بر ظرفیت‌ها و دارایی‌های محله، سرمایه‌های اجتماعی و سرمایه‌های کالبدی می‌باشد. برای جمع‌آوری اطلاعات منطقه و محله، از ابزارهایی نظیر بررسی اسنادی و کتابخانه‌ای، مشاهده دقیق منطقه و محله و مصاحبه با مردم محله از طریق پرسشنامه بسته استفاده شده است. مهمترین سند رسمی استفاده شده در این تحقیق،

۶. زندگی در سرپناه دست‌ساز، زاغه‌نشینی و آلودگی در حومه تهران تا زمان بازسازی کامل مسکن بازماندگان سوانح

۷. سکونت انفرادی در چادر یا کانکس در پارک‌ها و فضای باز محله

۸. سکونت جمعی با سایر همسایگان در پارک‌ها و فضای باز محله (سازماندهی شده توسط مردم)

۹. سکونت در ساختمان‌های جمعی و عمومی مانند مدرسه، ورزشگاه و هتل (سازماندهی شده توسط دولت)

۱۰. سکونت در اردوگاه‌های دولتی در سایر مناطق تهران مانند پارک چیتگر

برخی از روش‌های فوق مبتنی بر دارایی‌های خانوار می‌باشد که شامل سکونت انفرادی در چادر و کانکس در زمین خانه خود، خرید یا اجاره مجدد خانه یا آپارتمان شخصی در مناطق سالم شهر تهران، خرید یا اجاره خانه یا آپارتمان شخصی در حومه تهران یا شهر و روستاهای مجاور، سکونت در منزل خویشاوندان، اقوام و دوستان در شهر تهران یا شهرهای مجاور، زاغه‌نشینی در حومه تهران و زندگی در سرپناه دست‌ساز می‌باشند. سایر روش‌ها مانند سکونت انفرادی یا جمعی سایر در پارک‌ها و فضای باز محله (سازماندهی شده توسط مردم)، سکونت انفرادی یا جمعی در ساختمان‌های جمعی و عمومی مانند مدرسه، ورزشگاه و هتل (سازماندهی شده توسط دولت) و سکونت در اردوگاه‌های دولتی، مبتنی بر دارایی‌های محله و امکانات دولتی در زمینه اسکان می‌باشد. لذا انتخاب و تعیین راهبردها و اولویت‌های اسکان موقت، با توجه به دارایی‌های خانوار یا دارایی‌های محله و امکانات دولتی، متفاوت بوده و هریک براساس ویژگی‌های خود بررسی خواهند شد.

یافته‌ها

۱. شناخت محدوده مورد مطالعه

منطقه ۱۰ شهر تهران یکی از مناطق کوچک اما متراکم و بسیار آسیب‌پذیر در شهر تهران می‌باشد. غلبه کاربری مسکونی دارای بافت فشرده با قطعات زمین بسیار کوچک و بناهای نامقاوم در برابر مخاطرات، در تمام منطقه به چشم می‌خورد. از نظر تقسیمات شهرداری، منطقه ۱۰ شامل ۳ ناحیه و ۲۶ محله است. آبادی بریانک و جی، قدیمی‌ترین مجموعه‌های زیستی در این منطقه، می‌باشند که

گزارشات کامل طرح تفصیلی منطقه ۱۰ تهران (۱۳۸۱) می‌باشد. همچنین گزارش الگوی توسعه منطقه ۱۰ (۱۳۸۳) و طرح موضعی محله بریانک-هفت‌چنار (۱۳۸۵) نیز مبنای بسیاری از شاخص‌ها قرار گرفته است.^۱ در گزارش‌های فوق از نقشه‌های کاربری زمین، بافت فرسوده، شبکه معابر، شبکه زیرساخت‌ها و جداول آماری وضعیت اجتماعی و اقتصادی خانوار و مسکن استفاده شده است.

برنامه‌ریزی در این تحقیق، به کمک روش برنامه‌ریزی راهبردی صورت می‌پذیرد و برای تحلیل محیط داخلی و خارجی از ماتریس سوات و مدل پیشنهادی کلیف ماتین (محیط مصنوع، محیط طبیعی و محیط اجتماعی و اقتصادی) با اضافه کردن حوزه مدیریتی، استفاده خواهد شد. این مدل، به دلیل تطبیق بیشتر دسته‌بندی موضوعات آن با پژوهش حاضر، مورد استفاده قرار گرفته است. برنامه‌ریزی در این تحقیق نیز، در سه مقیاس شهر، منطقه و محله صورت می‌گیرد. لازم به ذکر است که در پژوهش انجام شده توسط دوستی و همکاران (۱۳۹۴)، به راهبردهای کاهش خطر در مرحله پیش از سانحه و راهبردهای توسعه پایدار پس از وقوع سانحه، توجه ویژه شده است.

از مهمترین شاخص‌های برنامه‌ریزی اسکان موقت که باید در برنامه‌ریزی راهبردی و جداول سوات مدنظر قرار گیرند، می‌توان به مواردی نظیر گونه‌های مسکن موقت و دائمی در محله و منطقه، گونه‌های فرهنگی، قومی و اجتماعی، ویژگی‌های کالبدی محلی و منطقه‌ای، دسترسی، میزان آسیب‌پذیری، موارد زیست‌محیطی، اقشار آسیب‌پذیر، حفاظت و امنیت اشاره کرد.

همچنین به نظر می‌رسد مناسب‌ترین روش‌های اسکان موقت در مناطق شهری به ویژه در شهر تهران، به شرح زیر باشد:

۱. سکونت انفرادی در چادر و کانکس در زمین خانه آسیب‌دیده
۲. خرید مجدد خانه یا آپارتمان شخصی در مناطق سالم شهر تهران
۳. اجاره خانه یا آپارتمان شخصی در مناطق سالم شهر تهران
۴. خرید یا اجاره خانه یا آپارتمان شخصی در حومه تهران یا شهرهای مجاور تهران مانند کرج و هشتگرد
۵. سکونت در منزل خویشاوندان، اقوام و دوستان در شهر تهران یا شهرهای مجاور

۱. کلیه طرح‌های منطقه ۱۰ توسط مهندسی مشاور طرح و معماری تهیه گردیده و در اختیار نگارنده قرار گرفته است.

فرودگاه مهرآباد خلاصه کرد.

منطقه ۱۰، سکونتگاه طبقه متوسط پایین و منطقه‌ای کارمندانشین است که میانگین درآمد (هزینه) خانوار آن ۷۵ درصد میانگین هزینه خانوار شهر تهران است. سهم شاغلان بخش عمومی در این منطقه بیش از متوسط شهر است و این امر یکی از عوامل کاهش میانگین درآمد خانوارهای منطقه است. شاخص‌های فرهنگی نظیر میزان باسوادی و نسبت جمعیت دارای تحصیلات عالی نیز، پایین‌تر از متوسط تهران است.

مطالعه ساختار مدیریتی منطقه و تشکیلات شهرداری آن نشان‌دهنده این است که تشکیلات و سازمان شهرداری در وضع موجود اساساً تشکیلاتی بزرگ و غیرکارا به حساب می‌آید. بنابراین می‌توان گفت که در زمینه جلب مشارکت مردم در روند تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت شهری، این مشارکت در حال حاضر مراحل آغازین و ابتدایی خود را طی می‌کند. همچنین در حال حاضر شورایاری‌هائیز، صرفاً در حال شکل‌گیری هستند و هنوز به‌عنوان یک اهرم عملیاتی در امور شهری مطرح نشده‌اند.

۲. مرور طرح‌ها و برنامه‌های اسکان موقت در محدوده مورد مطالعه

در طرح جامع شهر تهران، راهبردهای توسعه شهر در بخش‌های مختلف ارائه شده است که در این میان به دو موضوع ایمن‌سازی در برابر سوانح و بهبود سیستم مدیریت بحران نیز پرداخته شده است. مهمترین پیشنهاد طرح جامع در تعیین روش اسکان اضطراری و موقت، بهره‌گیری چندمنظوره از مراکز شهری محلی و منطقه‌ای مانند دروازه‌ها و پایانه‌های درون‌شهری، ایستگاه‌ها و تونل‌های مترو، پارکینگ‌ها و تاسیسات عمومی شهر با امکان تامین نیازهای ضروری (آب، دارو و آذوقه) می‌باشد. پس از آن، انتقال و جابه‌جایی جمعیت، به اطراف تهران، استفاده از اراضی و ساختمان‌های تحت اختیار نهادهای دولتی و استفاده از فضاهای باز، برای به‌کارگیری در شرایط بحران پیشنهاد شده است. از سوی دیگر، لزوم به‌کارگیری نیروهای مردمی با رویکرد محله‌محوری در مراحل مختلف بازتوانی و مدیریت بحران و تاکید بر مشارکت شهروندان ضمن ارتقاء توان دفاعی و آستانه مقاومت مردم در برابر انواع مخاطرات مطرح گردیده است.

به مرکزیت دو امامزاده به نام‌های امامزاده معصوم و امامزاده عبدالله شکل گرفته‌اند. محصور بودن این منطقه، از سه طرف به شریان‌های اصلی شهری و فقدان کاربری‌های با مساحت زیاد و عملکرد فرامنطقه‌ای، سبب شکل‌گیری ساختاری نسبتاً یکپارچه در سطح منطقه شده است، اما کمبودهای شدید خدمات شهری و سرانه‌های کاربری‌های فضای سبز، بهداشتی و درمانی، ورزشی و فرهنگی در منطقه مشاهده می‌گردد.

محله بریانک-هفت‌چنار در جنوب‌شرق منطقه ۱۰ تهران واقع شده است. این محله از شرق به بزرگراه نواب، از جنوب به خیابان قزوین، از سمت غرب مجاور نهر فیروزان (خیابان رنجبر کنونی) و از شمال به خیابان کمیل، محدود می‌گردد. این محله، از محورهای عبوری پرتردد شمالی-جنوبی و شرقی-غربی شهر تهران (بزرگراه نواب و محور قزوین) تاثیر می‌پذیرد. نزدیکی و دسترسی مناسب به عملکردهای عمده شهری نظیر بازار تهران، ایستگاه راه‌آهن، فرودگاه مهرآباد و فرودگاه امام خمینی نیز از دیگر ویژگی‌های این محله می‌باشد. محدوده بریانک در طرح تفصیلی منطقه ۱۰ به ۶ محله تقسیم گردیده است اما از نظر ساکنین، دارای ۹ محله به نام‌های محلات سینا(محبوب مجاز)، خوش، بابائیان(پارک رضوان)، مقتدایی(صفدری)، گلستانی(نوری)، نواب، بریانک(چهارراه رضایی)، قلعه و پمپ‌بنزین(نوروزی) می‌باشد.

در منطقه ۱۰ و محله بریانک، به دلیل بافت شطرنجی و یکنواخت و شیب کم و گسترده زمین، چشم‌اندازها به شکل بسته و فاقد افق باز هستند و بجز پروژه نواب که به نوعی یک نشانه بصری در سطح منطقه است، چند ساختمان بلند در کنار خیابان آزادی مانند ساختمان شهرداری و میراث فرهنگی، مهمترین نشانه‌های بصری منطقه به‌شمار می‌آیند. عمده‌ترین ناهنجاری در منطقه ۱۰ و محله بریانک، به کانون‌های مواد مخدر اختصاص دارد. همچنین ناسازگاری ساختمان‌های نواب با بافت سنتی مجاور آن، سبب شکل‌گیری نقاط کور، متروکه و ناامن در حدفاصل بین این دو بافت گردیده که عمدتاً مورد استفاده توزیع‌کنندگان و مصرف‌کنندگان مواد مخدر قرار گرفته است. علاوه بر آن، منابع آلودگی‌های جدی در رابطه با وضعیت زیست‌محیطی منطقه و محله بریانک را می‌توان در دو مقوله فاضلاب خانگی و عبور هواپیماهای

به تشکیل سازمان مدیریت بحران شهر تهران با هدف هماهنگی امور مربوط به مراحل مدیریت بحران (پیشگیری، آمادگی، مقابله و بازسازی) شد. از مهمترین اقدامات این سازمان پس از شکل‌گیری می‌توان به ایجاد مرکز فرماندهی مدیریت بحران شهر تهران، ایجاد پایگاه‌های چندمنظوره و پشتیبانی مدیریت بحران در محلات استان، تشکیل گروه‌های داوطلب واکنش اضطراری محله (دوام) و استقرار ۱۶ اردوگاه اسکان اضطراری در پارک‌های شهر تهران اشاره نمود.^۲

پایگاه‌های پشتیبانی با در نظر گرفتن دو کارکرد مدیریت بحران (در زمان بحران) و کاربری‌های آموزشی و ورزشی (در زمان عادی) احداث شده‌اند. در مجموع در شهر تهران ۲۱ پایگاه ویژه مدیریت بحران با هدف استقرار ستاد بحران منطقه و تجهیز سالن‌ها جهت امداد و نجات به وجود آمده و همچنین چهار پایگاه ویژه با هدف استقرار گروه‌های اعزامی استان‌های معین از پیش تعیین شده نیز، در سطح شهر تهران احداث شده است. در منطقه ۱۰ تهران، یک پایگاه ویژه مدیریت بحران در شمال غربی منطقه و در مجاورت محور آزادی و ساختمان شهرداری منطقه و یک پایگاه چندمنظوره پشتیبانی در جنوب شرقی منطقه و در در مجاورت امام‌زاده معصوم محله بریانک مستقر شده است. در کنار این پایگاه، فضای باز و سبز متعلق به شهرداری و پارک ۲۲ بهمن قرار دارد که به نظر می‌رسد برای اسکان اضطراری و موقت در نظر گرفته شده است.

تشکیل گروه‌های داوطلب به منظور بسیج توانمندی‌های ساکنین محلی و تقویت آنها به منظور امداد رسانی در حوادث بزرگ انجام می‌گردد. هدف نهایی این پروژه، تقویت ظرفیت ساکنین محلات (تحت پوشش هر منطقه) در زمینه آمادگی، واکنش و بازسازی پس از حوادث، جهت کاهش مخاطرات از طریق ایجاد و مرتبط نمودن ظرفیت مقابله ساکنین محلی و سپس برقراری ارتباط این شبکه ارتباطی با دفاتر ستادهای مدیریت بحران مناطق و در نهایت سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران می‌باشد. دامنه این پروژه، تشکیل گروه‌های داوطلب واکنش اضطراری محلات، در ۳۷۰ محله شهر تهران است که در مرحله پایلوت، پنج محله انتخابی در مناطق ۴، ۶، ۸، ۱۰، ۱۷ با همکاری مسئولین هماهنگی،

در گزارش طرح تفصیلی، منطقه ۱۰ تهران، با توجه به اینکه از حیث سوانح طبیعی، مهمترین معضل موجود در منطقه ۱۰ خطرات و آسیب‌های ناشی از زلزله احتمالی در شهر تهران بوده و بر اساس ارزیابی‌ها و مطالعات جایکا^۱ در زمینه پهنه‌بندی زلزله در شهر تهران نیز، منطقه ۱۰ یکی از پرخطرترین مناطق در سطح شهر تهران ارزیابی شده است، خلاصه‌ای از مطالعات و یافته‌های جایکا در زمینه خطرات زلزله در منطقه ۱۰ منعکس شده است. در پایان نیز، نکات مهمی در زمینه کاهش اثرات مخرب زلزله ارائه می‌شود که شامل لزوم تهیه سریع طرح پیشگیری بحران زلزله شهری، توسط شهرداری تهران و اقدامات لازم در جهت کاهش خطر زلزله، تقویت سازه‌های ضعیف ساختمان‌های مدارس، بناهای عمومی، بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها، شناسایی و اختصاص محوطه‌های تخلیه‌سازی برای مردم ساکن در هر منطقه و ناحیه، استقرار سریع پایگاه‌های پیشگیری در ساختمان شهرداری‌های مناطق همراه با لوازم اولیه برای واکنش اضطراری از قبیل غذا، آب، دارو و ابزار کمک‌های اولیه و عملیات امداد رسانی و موتور برق، لزوم ارتقای آگاهی عمومی و مشارکت مردم در اقدامات پس از زلزله و لزوم برنامه‌ریزی بلند مدت در جهت ایجاد ساختار شهری قوی‌تر، می‌باشد. اما با وجود مطالب ارائه شده در گزارش فوق، همچنان به نظر می‌رسد که مسأله وقوع زلزله و بازتوانی پس از آن به درستی در برنامه طرح تفصیلی منطقه مطرح نشده است. این موضوع هم از طرف کارفرما (شهرداری منطقه) به صورت مبهم ارائه شده است و هم مشاور منطقه به صورت کارشناسانه آن را مورد بررسی قرار نداده است. لذا راهکار مناسبی برای مرحله ساماندهی و اسکان موقت آسیب‌دیدگان پس از زلزله ارائه نشده است.

طرح جامع مدیریت بحران شهر تهران با هدف کاهش اثرات سوانح طبیعی در این کلان‌شهر، به دستور هیأت دولت و کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی توسط شهرداری تهران در سال ۱۳۷۸ تهیه شد. این طرح عمدتاً توان خود را بر روی برنامه‌های آمادگی و مقابله با سوانح پیش از وقوع آن، آموزش مردم و سازماندهی سریع نیروها در مراحل اضطراری پس از وقوع سوانح، متمرکز کرده است. پس از تهیه طرح جامع مدیریت بحران، شهرداری تهران ملزم

سازمان و غیره ارائه شده است. ضمن اینکه موضوع اسکان موقت و روش‌های تأمین آن پس از وقوع سوانح نیز، در بسیاری از این طرح‌ها دیده نشده است.

۳. به سوی برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت

پس از مرور برنامه‌های تهیه شده برای شهر تهران، برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت در سه مقیاس شهر تهران، منطقه ۱۰ و محله بریانک صورت گرفت. در برنامه‌ریزی برای شهر تهران، فقط به بیان اهداف کلان یا راهبردها بسنده شده است و به دلیل نگاه جامع و سیستماتیک برنامه‌ریزی در مقیاس شهر، سیاست‌های تدوین شده برای منطقه ۱۰ و محله بریانک، در راستای راهبردهای شهر تدوین گردیده است. این راهبردها یا اهداف کلی، مقاصد ایده‌آلی هستند که کلیه عملیات را در جهت خود هدایت می‌کنند. اهداف عملیاتی (سیاست‌ها)، به منظور راهبری اقدامات در برنامه‌ریزی منطقه و محله تدوین گردیده‌اند.

با توجه به جداول سوات ارائه شده (جداول ۱ تا ۴)، اهداف کلی زیر برای راهبری برنامه اسکان موقت در شهر تهران پیشنهاد می‌گردد:

۱. نگرش سیستمی به برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت در شهر تهران (یکپارچگی، جامعیت و کل‌نگری)
۲. تاکید بر رویکرد دارایی-مبنا در برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت
۳. توجه به راهبردهای توسعه شهر تهران در طرح و مکان‌یابی سکونتگاه‌های موقت
۴. راهبردهای تخفیف خطرات کالبدی در ساماندهی و بازسازی بافت‌های شهری
۵. تاکید بر حفظ و پایداری محیط طبیعی
۶. راهبرد افزایش توانمندی اجتماعی با تاکید بر ارتقای عدالت اجتماعی در تأمین مسکن موقت

همچنین در راستای هر یک از راهبردهای فوق، اهداف عملیاتی یا سیاست‌های منطقه ۱۰ نیز به صورت زیر پیشنهاد می‌گردد:

- **راهبرد ۱:** نگرش سیستمی به برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت در شهر تهران (یکپارچگی، جامعیت و کل‌نگری)
 ۱. تهیه طرح جامع اسکان موقت شهر تهران و مناطق آن با تأمین بودجه و امکانات از طرف دولت و نهادهای مسئول

شورایاران، سازمان‌های مسئول آموزش، انتخاب و سپس فاز اول پروژه در غالب تشکیل گروه‌های واکنش اضطراری در محلات شمیران‌نو، بریانک، یوسف‌آباد، نارمک غربی و ابوذر غربی اجرا گردید. در راستای اجرای برنامه دوام در محله بریانک، نقشه تخلیه اضطراری محله توسط مدیریت بحران منطقه تهیه شده و در اختیار مردم قرار گرفت که در آن، فضاهای باز و سبز محله، ساختمان‌های دولتی، مدارس، مساجد و مراکز امداد و درمان به‌عنوان نقاط شاخص محله پس از سوانح، در نظر گرفته شده و مسیرهای حرکت و تخلیه به سمت فضاهای باز و سبز نیز مشخص شده بود.

از مهمترین اقدامات سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران، برپایی ۱۶ اردوگاه اسکان اضطراری در پارک‌ها و بوستان‌های شهر تهران می‌باشد. بسیاری از سازمان‌ها از جمله جمعیت هلال احمر تهران و ستادهای ۲۲ گانه مدیریت بحران شهر تهران در برپایی این سکونتگاه‌ها مشارکت دارند. در حال حاضر ۲۵ اردوگاه اسکان در شهر تهران دایر است که ۱۶ نقطه آن، به‌عنوان اردوگاه اسکان اضطراری و ۹ نقطه دیگر، به‌عنوان پایگاه‌های پشتیبانی و عملیات در نظر گرفته شده است. ظرفیت اسکان ۲۵ اردوگاه شهر تهران، یک میلیون و صد هزار نفر می‌باشد و هم‌اکنون چادرهایی به ظرفیت سیصد و پنجاه هزار نفر در این اردوگاه‌ها قرار دارد. این ۱۶ اردوگاه در بوستان‌های ولایت، سرخه‌حصار، افرا، پلیس، توسکا، خرگوش‌دره، فتح، لویزان، جانبازان، فضای سبز اطراف حرم مطهر امام خمینی (ره) و بخش دیگری از پارک جنگلی چیتگر (مرحله دوم) و محوطه ورزشگاه آزادی مستقر می‌شوند.^۱ در این اردوگاه‌ها علاوه بر تجهیزات شخصی مورد نیاز مردم، مانند چادر، پتو، آب، وسایل گرمایشی و کپسول‌های اکسیژن انفرادی، تأسیسات عمومی دیگری نیز برای راه‌اندازی، در نظر گرفته شده است که از جمله آنها می‌توان به حمام، سرویس‌های بهداشتی و مخازرات اشاره کرد.

جمع بندی و ارزیابی برنامه‌های پیشنهادی دستگاه‌های مختلف روشن می‌سازد که برنامه‌های ارائه شده، فاقد نگرش سیستمی بوده و کل‌نگر نمی‌باشند. در غالب آنها از یک فرایند کلان، که معرفی نشده است، بخش‌هایی انتخاب شده و به‌عنوان راه حل، شرح وظیفه

۱. سایت اینترنتی سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران و خبرگزاری مهر

جدول ۱. سنجش حوزه مدیریتی در مقیاس شهر تهران و منطقه ۱۰، منبع: نگارنده

نقاط قوت	نقاط ضعف	فرصت‌ها	تهدیدها	هدف کلی شهر (راهبرد)	هدف عملیاتی منطقه (سیاست)
توجه روزافزون مدیران و نهادهای اجرایی به مساله سوانح و خطرات آن برای شهر تهران و مشخص شدن اهمیت برنامه‌ریزی برای مراحل پیش از وقوع و پس از وقوع سانحه در کلان شهرها استقرار اردوگاه جمعی در چند نقطه از تهران	عدم وجود برنامه‌ریزی جامع و یکپارچه برای مراحل مختلف مواجهه با سوانح در شهرهای بزرگ برنامه‌های تدوین شده توسط مدیریت بحران و تجربه‌های اسکان موقت بنیاد مسکن در عمل قابل استفاده برای اسکان موقت مردم در شهر تهران پس از وقوع سانحه نمی‌باشند. عدم کارایی تشکیلات اداری و شهرداری و نهادهای اجرایی مسئول در شهر تهران در سوانح	وجود کارشناسان و متخصصان، برنامه‌ریزان و مشاوران مناطق ۲۲ گانه، در شهر تهران پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های مناطق مختلف تهران توجه مدیران و مسئولان به برنامه‌ریزی برای بخش‌های سالم یا کمتر آسیب‌دیده شهر	مواجهه با زلزله و عدم وجود برنامه جامع و کارآمد برای ساماندهی و اسکان موقت مردم شهر بروز مشکلات اجتماعی در اردوگاه‌های جمعی پس از سوانح	نگرش سیستمی به برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت در شهر تهران (یکپارچگی، جامعیت و کل‌نگری)	۱- تهیه طرح جامع اسکان موقت شهر تهران با تامین بودجه و امکانات از طرف دولت و نهادهای مسئول ۲- تهیه بانک اطلاعاتی جامع به‌عنوان پیش‌نیاز طرح جامع اسکان موقت و شرایط بحرانی احتمالی ۳- شکل-گیری گروه‌های تخصصی مطالعاتی و کارشناسی در زمینه اسکان موقت در راستای طرح جامع تهران با حضور مشاوران مناطق و شهرداری‌ها ۴- آمادگی کلیه دستگاه‌های اداری مسئول برای احیای سریع و اقدام به موقع و سازماندهی شده پس از وقوع سوانح ۵- استقلال منطقه ۱۰ در تعیین روش اسکان موقت و کاهش وابستگی منطقه به دولت مرکزی برای ساماندهی و بازتوانی پس از وقوع سوانح
				دادن استقلال به مناطق ۲۲ گانه شهر برای تعیین روش‌های اسکان موقت	۱- توجه به سرمایه‌ها، ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های کالبدی و اجتماعی در تعیین روش اسکان موقت در شهر، منطقه و محله ۲- توجه به منابع، امکانات و سرمایه‌های اقتصادی (توان مالی و اشتغال) و اجتماعی (دوستان و اقوام) بازماندگان سوانح در تعیین روش اسکان ۳- توجه به پویایی و انعطاف‌پذیری فرآیند اسکان موقت در طول زمان به‌عنوان محصول دوره انتقال جهت نیل به اسکان دائم ۴- شناسایی پتانسیل‌های مناطق کمتر آسیب‌دیده پس از وقوع سوانح ۵- ساماندهی و احیای سریع مراکز اقتصادی و اشتغال، نظام اداری و آموزشی و زیرساخت‌های حیاتی شهر

جدول ۲. سنجش حوزه کالبدی و محیط مصنوع در مقیاس شهر تهران، منبع: نگارنده

نقاط قوت	نقاط ضعف	فرصت‌ها	تهدیدها	راهبردها	سیاست‌ها
استقرار سکونتگاه، درون شهر و با دسترسی مناسب به عملکردهای مهم شهری، می‌تواند سرعت ساماندهی شهر و بازسازی مسکن را افزایش دهد	توسعه شهرها در مجاورت سکونتگاه‌های موقت طی سال‌های بازسازی شهر معمولاً کالبد سکونتگاه موقت، بعد از بازگشت مردم به خانه‌های خود، در شهر باقی می‌ماند وجود بافت‌های متراکم، ریزدانه، قدیمی و آسیب‌پذیر در مناطق جنوبی تهران با تراکم بالای جمعیت تخریب بافت‌های ارزشمند فرسوده هم با بروز سانحه و هم در اثر قوانین تجمیع و نوسازی در حال حاضر کمبود و توزیع نامناسب مراکز امدادی و درمانی	امکان استفاده مجدد از سکونتگاه‌های موقت برای عملکردهایی نظیر اجاره به مسافران و دانشجویان	رشد بی‌ویه و کنترل نشده شهر در مجاورت سکونتگاه‌های موقت آسیب‌رسانی و تخریب سایت‌های ملی و میراثی در اثر استقرار سکونتگاه‌های موقت تخریب شدید بافت‌های فرسوده و تراکم و بالا رفتن تلفات انسانی در مناطق جنوبی تهران انفجار تاسیسات خطرزا و تخریب شدید تاسیسات زیربنایی شهر	توجه به راهبردهای توسعه شهر تهران در طرح و مکان‌یابی سکونتگاه‌های موقت	۱- توجه به رابطه متقابل سکونتگاه موقت و توسعه شهر: مکان‌یابی و طراحی سکونتگاه‌های موقت بر اساس اهداف توسعه‌ای شهر تهران و کنترل رشد و توسعه شهر در مجاورت سکونتگاه‌های موقت ۲- پیوستگی طرح سکونتگاه موقت با شهر و سازمان فضایی آن در جهت استفاده از آن در مواقع غیربحرانی و اثرگذاری این امر بر بازتوانی سریع جامعه پس از بحران ۳- توزیع متعادل و متناسب سکونتگاه‌های موقت در سطح شهر تهران ۴- حفاظت سایت‌های ملی و میراثی و تاریخی در برابر سوانح و امکان‌سنجی استقرار سکونتگاه موقت در زمین‌های باز آنها
				راهبردهای تخفیف خطرات کالبدی در ساماندهی و بازسازی بافت‌های شهری	۱- افزایش اقدامات پیشگیرانه و کاهش خطر کالبدی توسط شهرداری‌ها در کلیه مناطق تهران ۲- بهبود و مقاوم‌سازی کالبدی مسکن و طراحی شهری در جهت کاهش اثرات سوانح و ایجاد امکانات کالبدی برای ساماندهی و تامین سکونتگاه‌های موقت ۳- لزوم به‌کارگیری اصلاحات در سیاست‌گذاری برنامه‌های تجمیع و نوسازی بافت فرسوده در مناطق آسیب‌پذیر، با هدف افزایش تمایل مردم به انجام آن ۴- توجه ویژه به ایمن‌سازی بافت‌های ارزشمند تاریخی و میراثی در شهر تهران ۵- توسعه و تجهیز کاربری‌های امدادی، درمانی و بهداشتی در راستای آمادگی در شرایط اضطرار ۶- تامین حفاظت و امنیت تاسیسات زیربنایی شهری و تاسیسات خطرزا

جدول ۳. سنجش حوزه محیط طبیعی در مقیاس شهر تهران، منبع: نگارنده

سیاست‌ها	راهبردها	تهدیدها	فرصت‌ها	نقاط ضعف	نقاط قوت
۱- توجه به حفظ محیط زیست پس از وقوع سوانح و ایجاد تعادل بین محیط طبیعی و مصنوع و کاهش مصرف انرژی با ایجاد قوانین و مقررات اجرایی در جهت کاهش تخریب منابع طبیعی مانند قطع درختان ۲- توسعه فضاهای باز و سبز چندمنظوره در مناطق شهری متراکم	تاکید بر حفظ و پایداری محیط طبیعی	تخریب منابع طبیعی و سبز شهر در اثر استقرار سکونتگاه‌های موقت	برنامه‌ریزی برای توسعه فضای سبز تهران	مصرف بی‌رویه منابع و انرژی پس از وقوع سانحه	بهبود روحی بازماندگان با نگهداری از فضاهای سبز و گیاهان

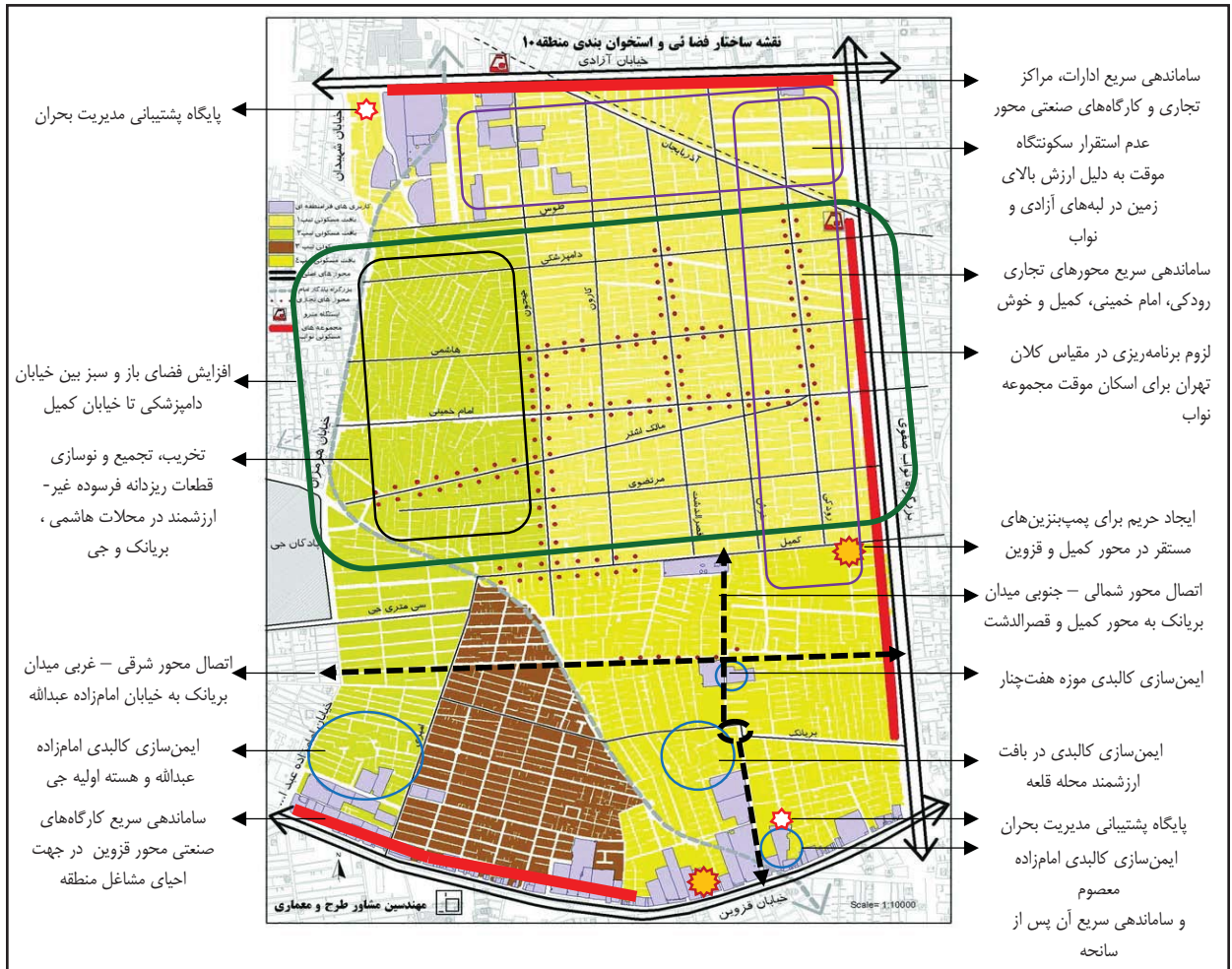
جدول ۴. سنجش حوزه اجتماعی و اقتصادی در مقیاس شهر تهران، منبع: نگارنده

سیاست‌ها	راهبردها	تهدیدها	فرصت‌ها	نقاط ضعف	نقاط قوت
۱- تقویت نهادها و شبکه‌های اجتماعی با افزایش مشارکت مردمی و فعالیت تشکلهای اجتماعی در امور شهری و تصمیمات منطقه‌ای ۲- افزایش اعتماد مردم به توان و پاسخگویی شهرداری و نهادهای دولتی در شرایط اضطراری ۳- ارتقاء آموزش همگانی در راستای فهم و شناخت کامل مردم از شرایط پس از سانحه و نیازهای اساسی آنها برای ساماندهی شهر با ایجاد کارگروه‌های آموزشی و برگزاری مانور ۴- ثبات اجتماعی و کنترل مهاجرت با بازگرداندن مهاجران به مبدأ مهاجرت در راستای قانون تمرکززدایی از پایتخت با در نظر گرفتن قوانین جدید تشویقی و ارائه تسهیلات، خدمات و اعتبارات مالی	راهبرد افزایش توانمندی اجتماعی با تاکید بر ارتقای عدالت اجتماعی در تامین مسکن موقت تاثیر مخرب عدم آگاهی مردم به دلیل کمبود آموزش در زمینه سوانح	عدم آگاهی و شناخت مردم در مورد سانحه و پتانسیل‌های محله، منطقه و شهر، می‌تواند میزان تلفات و خسارات را افزایش دهد.	تمرین آمادگی در برابر سانحه، توان مردم و نهادهای شهر را در فعالیتهای مشارکتی افزایش می‌دهد.	در حال حاضر نقش نهادهای اجتماعی و محلی و شورایی محلات در شهر تهران کم‌رنگ می‌باشد فعالیتهای مشارکتی شهرداری تهران و مناطق آن با مردم بسیار کم می‌باشد.	تاثیر شبکه‌های اجتماعی و روابط همسایگی در بازتوانی روحی و اجتماعی مردم تمرکززدایی جمعیتی از پایتخت توسط دولت

۲. تهیه بانک اطلاعاتی جامع شهر و منطقه به‌عنوان پیش‌نیاز طرح جامع اسکان موقت و شرایط بحرانی احتمالی
۳. شکل‌گیری گروه‌های تخصصی مطالعاتی و کارشناسی در زمینه اسکان موقت در راستای طرح جامع تهران با حضور مشاوران مناطق و شهرداری‌ها
۴. آمادگی کلیه دستگاه‌های اداری مسئول برای احیای سریع و اقدام به‌موقع و سازماندهی شده پس از وقوع سوانح
۵. استقلال منطقه ۱۰ در تعیین روش اسکان موقت و کاهش وابستگی منطقه به دولت مرکزی برای ساماندهی و بازتوانی پس از وقوع سوانح
- راهبرد ۲: تاکید بر رویکرد دارایی-مینا در برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت
۱. توجه به سرمایه‌ها، ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های کالبدی و اجتماعی در تعیین روش اسکان موقت در شهر، منطقه و محله
۲. توجه به منابع، امکانات و سرمایه‌های اقتصادی (توان مالی و اشتغال) و اجتماعی (دوستان و اقوام) بازماندگان سوانح در تعیین روش اسکان
۳. توجه به پویایی و انعطاف‌پذیری فرایند اسکان موقت در طول زمان به‌عنوان محصول دوره انتقال جهت نیل به اسکان دائم
۴. شناسایی پتانسیل‌های مناطق کمتر آسیب‌دیده پس از وقوع سوانح
۵. ساماندهی و احیای سریع مراکز اقتصادی و اشتغال، نظام اداری و آموزشی و زیرساخت‌های حیاتی شهر
- راهبرد ۳: توجه به برنامه‌ها و اهداف توسعه شهر تهران در طرح و مکان‌یابی سکونتگاه‌های موقت
۱. توجه به رابطه متقابل سکونتگاه موقت و توسعه شهر. راین امر باعث می‌شود تا مکان‌یابی و طراحی سکونتگاه‌های موقت براساس اهداف توسعه‌ای شهر و منطقه و کنترل رشد و توسعه آن در مجاورت سکونتگاه‌های موقت صورت گیرد.
۲. پیوستگی طرح سکونتگاه موقت با منطقه و سازمان فضایی آن در جهت استفاده از آن در مواقع غیر بحرانی و اثرگذاری این امر بر بازتوانی سریع جامعه پس از بحران
۳. توزیع متعادل و متناسب سکونتگاه‌های موقت در مناطق شهر تهران

- شهر با ايجاد كارگروه‌هاي آموزشي و برگزاري مانور
۴. ثبات اجتماعي و كنترل مهاجرت با بازگرداندن مهاجران به مبدا مهاجرت در راستاي قانون تمرکززدائي از پايتخت با در نظر گرفتن قوانين جديد تشويقي و ارائه تسهيلات، خدمات و اعتبارات مالي
 - اقدامات اجرائي منطقه ۱۰ در راستاي برنامه راهبردي فوق به شرح زير پيشنهاد مي‌گردد:
 ۱. برگزاري جلسات برنامه‌ريزي و آمادگي سوانح با محوريت مديريت بحران و ساماندهي و تأمين سكونتگاه موقت پس از زلزله احتمالي در منطقه با حضور نمايندگان نهادهاي مسئول مانند شهرداري، ستاد مديريت بحران منطقه و پاينگاه‌هاي پشتيباني آن، مهندسين مشاور منطقه (شركت طرح و معماري) و شوراياري محلات منطقه و تعيين وظايف هر نهاد براي رسيدن به وضعيت مطلوب
 ۲. تأمين منابع مالي مورد نياز توسط شهرداري و شوراياري‌ها براي برنامه‌هاي کاهش خطر سوانح پيش از سانحه و برنامه‌هاي ساماندهي پس از سوانح
 ۳. برنامه‌هاي ايمن‌سازي كالبدي در بافت ارزشمند هسته‌هاي تاريخي محله بريانك-هفت‌چنار (محله قلعه، امامزاده معصوم و موزه هفت‌چنار) و محله جي (امامزاده عبدالله و هسته اوليه جي) و حريم‌هاي ويژه اسكان موقت در مجاورت آنها
 ۴. ساماندهي سريع امامزاده معصوم و امامزاده عبدالله به‌عنوان دو كانون مذهبي در جهت بازتواني روحي آسيب‌ديدگان پس از زلزله
 ۵. ساماندهي سريع پهنه‌ها و محورهاي مهم منطقه پس از زلزله جهت احياء و بازتواني سريع منطقه مانند محورهاي تجاري رودكي، آزادي، امام خميني، كميل و خوش در جهت رونق اقتصادي منطقه و كارگاه‌هاي صنعتي محور قزوين و آزادي در جهت احياء مشاغل منطقه
 ۶. تخریب، تجميع و نوسازي قطعات ريزدانه فرسوده غيرارزشمند در محلات هاشمي، بريانك و جي كه وجود اين بافت‌ها، علاوه بر افزايش آسيب‌پذيري كالبدي، سبب شكل‌گيري مناطق ناامن اجتماعي در محلات نيز، مي‌شوند.
۴. حفاظت سايت‌هاي ملي و ميراثي و تاريخي در برابر سوانح و امكان‌سنجي استقرار سكونتگاه موقت در زمين آنها
- راهبرد ۴: راهبردهاي تخفيف خطرات كالبدي در ساماندهي و بازسازي بافت‌هاي شهري
۱. افزايش اقدامات پيشگيرانه و کاهش خطر كالبدي توسط شهرداري‌ها در كلييه مناطق تهران
 ۲. بهبود و مقاوم‌سازي كالبدي مسكن و طراحي شهري در جهت کاهش اثرات سوانح و ايجاد امكانات كالبدي براي ساماندهي و تأمين سكونتگاه موقت
 ۳. لزوم به‌كارگيري اصلاحات در سياست‌گذاري برنامه‌هاي تجميع و نوسازي بافت فرسوده در مناطق آسيب‌پذير، با هدف افزايش تمايل مردم به انجام آن
 ۴. توجه ويژه به ايمن‌سازي بافت‌هاي ارزشمند تاريخي و ميراثي در شهر تهران
 ۵. توسعه و تجهيز کاربري‌هاي امدادي، درماني و بهداشتي در راستاي آمادگي در شرايط اضطرار
 ۶. تأمين حفاظت و امنيت تاسيسات زيربنائي شهري و تاسيسات خطرزا
 - راهبرد ۵: تاكيد بر حفظ و پايداري محيط طبيعي
۱. توجه به حفظ محيط زيست پس از وقوع سوانح و ايجاد تعادل بين محيط طبيعي و مصنوع و کاهش مصرف انرژي با ايجاد قوانين و مقررات اجرائي در جهت کاهش تخریب منابع طبيعي مانند قطع درختان
 ۲. توسعه فضاهای باز و سبز چندمنظوره در مناطق شهري متراكم
- راهبرد ۶: راهبرد افزايش توانمندی اجتماعي در تأمين مسكن موقت
۱. تقويت نهادها و شبكه‌هاي اجتماعي با افزايش مشاركت مردمی و فعاليت تشكّل‌هاي اجتماعي در امور شهري و تصميمات منطقه‌اي
 ۲. افزايش اعتماد مردم به توان و پاسخگويي شهرداري و نهادهاي دولتي در شرايط اضطراري
 ۳. ارتقاي آموزش همگاني در راستاي فهم و شناخت كامل مردم از شرايط پس از سانحه و نيازهاي اساسي آنها براي ساماندهي

۷. ساماندهی شبکه معابر در جهت افزایش امداد و خدمات رسانی به محلات مانند تکمیل امتداد محور یادگار امام و بلوار شهیدان، اتصال محور شمالی-جنوبی میدان بریانک به محور کمیل و قصرالدشت و محور شرقی-غربی میدان بریانک به خیابان امامزاده عبدالله
۸. افزایش فضای باز و سبز در پهنه شمالی منطقه بین خیابان دامپزشکی تا خیابان کمیل در جهت ایجاد فضاهای تخلیه اضطراری و اسکان موقت
۹. افزایش و توسعه کاربری بهداشتی و درمانی در کل منطقه و همه محلات
۱۰. ایجاد حریم برای پمپ‌بنزین‌های مستقر در محور کمیل و قزوین
۱۱. عدم استقرار سکونتگاه موقت در مجاورت محورهای آزادی، نواب و قزوین به دلیل ارزش بالای زمین در این مناطق
۱۲. استفاده از جنوب منطقه برای استقرار سکونتگاه‌های موقت به دلیل پایین بودن ارزش زمین و استقرار اغلب فضاهای سبز وسیع منطقه در بخش جنوبی آن، مانند پارک رضوان در مجاورت محور کمیل، پارک اعتماد در مجاورت میدان بریانک، پارک ۲۲ بهمن و فضای سبز شهرداری در مجاورت محور قزوین
۱۳. اجرای طرح دوام و مانور زلزله در محلات سلسبیل، کارون، جی، هاشمی، زنجان و سلیمانی و تکرار آن در محله بریانک-هفت‌چنار
۱۴. برپایی جلسات آموزشی آمادگی در برابر زلزله در مراکز محلات و مساجد مهم منطقه
۱۵. برگزاری طرح‌های آموزشی اسکان پس از سوانح در قالب اردوهای یک‌روزه در پارک‌های بزرگ منطقه مانند زنجان، رضوان، اعتماد و ۲۲ بهمن
- بر اساس کلیه موارد فوق، نقشه اقدامات اجرایی همانگونه که در شکل ۱ نشان داده شده است، ملاک برنامه‌ریزی محلات قرار خواهد گرفت.
- سیاست‌ها و اقدامات اجرایی اسکان موقت در منطقه ۱۰ تهران**
- با توجه به اهداف کلان شهر تهران و اهداف عملیاتی منطقه، که در بخش پیشین ارائه گردید، سیاست‌های کلی جهت تعیین روش‌های
- اسکان موقت بازماندگان زلزله احتمالی در منطقه ۱۰ تهران به شرح زیر پیشنهاد می‌گردد:
۱. سیاست‌های اسکان موقت در منطقه:
 - استفاده از دارایی‌های خانوار و محله
 - بازگرداندن مهاجران مستاجر به مبدأ مهاجرت
 - استفاده از امکانات کالبدی منطقه و محلات آن در تخصیص زمین به سکونتگاه‌های موقت
 ۲. امکانات استفاده از زمین‌های منطقه برای اسکان موقت:
 - استفاده از فضاهای باز و سبز منطقه و محلات
 - استفاده از ساختمان‌های عمومی و دولتی در مراکز محلات و پهنه‌های مسکونی منطقه
 - استفاده از ساختمان‌های آموزشی و مدارس در مراکز محلات
 - استفاده از زمین‌های خصوصی (دارای کاربری ناسازگار) که امکان تملک توسط شهرداری را دارند
 ۳. موارد خاص:
 - اسکان موقت برای ساکنان پروژه نواب به دلیل تراکم زیاد جمعیتی و ساختمانی، باید در سطح کلان و در مقیاس شهر تهران، در قالب یک طرح جامع و میان‌منطقه‌ای (منطقه ۱۰ و ۱۱) مورد بررسی و پژوهش قرار گیرد.
 - مسیر پرواز کم‌ارتفاع هواپیماهای فرودگاه مهرآباد و مسأله آلودگی صوتی ناشی از آن در محلات مسکونی مناطق ۱۰ و ۹، نیازمند برنامه‌ریزی جامع و یکپارچه در راستای سیاست‌های کشور می‌باشد.
- براساس راهبرد اصلی برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت در شهر تهران و منطقه ۱۰ که بر رویکرد دارایی-مبنا، با توجه به دارایی‌های خانوار و محله تاکید می‌نماید، سیاست‌گذاری برای تعیین روش‌های اسکان موقت، در دو گروه دسته‌بندی گردیده است:
- در گروه اول، سیاست اسکان بر اساس استقرار انفرادی خانواده‌ها با توجه به توان مالی و اعتباری هر خانواده همراه با کمک‌ها و اعتبارات دولتی در نظر گرفته شده است. همچنین می‌توان گفت که اقدامات اجرایی این گروه، غیرکالبدی بوده و نیاز به تعیین مکان ندارد.
 - در گروه دوم، سیاست اسکان براساس استقرار جمعی خانواده‌ها

شکل ۱: پلان عملیاتی منطقه ۱۰ (اقدامات ساماندهی و تخفیف خطرات سوانح) (منبع: نگارنده)

- در محله، براساس دارایی‌ها، پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های محله همراه با کمک‌ها و اعتبارات دولتی در نظر گرفته شده است.
- اقدامات اجرایی این گروه، کالبدی بوده و به‌همین منظور باید مکان‌یابی سکونتگاه‌های جمعی و طرح تخلیه و استقرار آن نیز، تهیه شود.
- ۱. روش اسکان انفرادی خانوار با کمک گرفتن از توان مالی و اعتباری هر خانواده همراه با کمک‌ها و اعتبارات دولتی
- اقدامات اجرایی در رابطه با سیاست فوق، بر/اساس اولویت‌بندی روش‌های سکونت با توجه به جابه‌جایی یا عدم‌جابه‌جایی از محل زندگی خانواده‌ها شامل موارد زیر است:
- اقدام به خرید خانه یا آپارتمان در تهران و حومه
- اقدام به اقامت موقت در املاک شخصی در شهرها و روستاهای مجاور یا سایر استان‌ها تا بازسازی کامل مسکن
- بازگشتن مهاجران به شهر مبداء و کنار اقوام و بستگان خود
- اقامت موقت کوتاه مدت در منزل اقوام در تهران یا سایر شهرها در صورت نداشتن سرمایه مالی و توان اقتصادی مناسب، اقدام به اجاره خانه یا آپارتمان با کمک وام و اعتبارات دولتی، در مناطق سالم تهران یا حومه یا سایر شهرستان‌های مجاور
- در صورت داشتن خانه حیاطدار در محله و پایین بودن تعداد خانوار ساکن در آن، سکونت در حیاط خانه خودشان در چادر یا کانکس، هم‌زمان با بازسازی مسکن
- عدم اسکان انفرادی خانواده‌ها در پارک‌ها و فضای باز محله به دلایل مشکلات امنیتی و حفاظتی و حریم خصوصی خانوار
- ۲. روش اسکان جمعی و گروهی خانواده‌ها در محله براساس دارایی‌ها، پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های محله، همراه با کمک‌ها و اعتبارات دولتی
- اقدامات اجرایی در رابطه با سیاست فوق، باید براساس اولویت‌بندی استفاده از اراضی که در سیاست‌گذاری منطقه ۱۰،

- سلمان فارسی، مجموعه ورزشی شهدای جیحون و مجتمع‌های آموزشی یاس و شهید ناظمی
۵. تجمیع و نوسازی قطعات ریزدانه فرسوده در مناطق ناامن اجتماعی در محله مقتدایی، بریانک و پمپ‌بنزین.
۶. ایجاد مراکز درمانی در محلات گلستانی، مقتدایی، بریانک، قلعه و پمپ‌بنزین
۷. احیای واحدهای تجاری و خدماتی محورهای بریانک، حسام‌الدین، گلستانی و خوش
۸. افزایش فضای باز و سبز در محله ۱۷ و ۱۸ و ۲۴ (سینا، خوش، باباییان و مقتدایی)
۹. امکان تملک قطعات زیر توسط شهرداری :
- کارگاه پارس چوب در مجاورت پارک رضوان در محله ۱۸
 - تعمیرگاه مداین در مجاورت خیابان نوری در محله ۲۳
 - تولیدکننده گل و گیاه سعادت در لبه محله ۲۶
 - ۱۰. امکان استفاده از قطعات زیر در مواقع بحرانی:
 - توقف‌گاه مجاور خیابان محبوب مجاز در محله ۱۷
 - توقف‌گاه در مجاور محور کمیل در انتهای غربی محله ۱۸
 - توقف‌گاه شهرداری کنار امامزاده معصوم در محله ۲۴ که سایت مدیریت بحران منطقه نیز، در آن مستقر شده است
 - ۱۱. تشکیل جلسات آموزشی در مساجد مهم محله مانند صادقیه، فاطمه‌الزهرا، امام حسین، امام رضا، مسجد پیغمبر، حضرت علی‌اکبر، صاحب‌الزمان، المهدی و امامزاده معصوم
 - ۱۲. تشکیل انجمن محلی با حضور افراد سرشناس، معتمدان و ریش‌سفیدان محله مانند آقایان محمدی، کریمی، داودی، ناصری، انصاری‌فرد، مهدوی، رضانی و سجودی
 - ۱۳. افزایش فعالیت و توان مالی مشارکتی در تشکلهای مورد اعتماد مردم مانند تعاونی ثامن، صندوق قرض‌الحسنه بین همسایگان و صندوق مهر
 - ۱۴. افزایش برنامه‌های دوره‌ای مذهبی در هیئت انصارالحسن و حسینیه نجم‌آبادی
 - ۱۵. افزایش برنامه‌های مشارکتی سرای محله در کنار پارک شهید عرب
 - ۱۶. افزایش برنامه‌های آموزشی آشنایی با سوانح و اثرات آن در

مطرح گردید، صورت گیرد. در این اولویت‌بندی، اراضی به‌ترتیب باید از فضاهای باز و سبز تحت تملک شهرداری، ساختمان‌های دولتی و اداری عمومی محله (ساختمان آموزش و پرورش)، استفاده از زمین‌های خصوصی تملک شده توسط شهرداری (توقف‌گاه، تعمیرگاه و کارگاه صنعتی در بافت مسکونی) و در آخر از ساختمان‌های آموزشی و مدارس محله استفاده نمود. لذا اولویت‌بندی روش‌های اسکان گروهی و جمعی به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

- اسکان گروهی در فضاهای باز و سبز منطقه و محلات سازماندهی شده توسط مردم و همسایگان
 - اسکان گروهی در ساختمان‌های عمومی و دولتی در مراکز محلات و پهنه‌های مسکونی منطقه، با سازماندهی مسئولان محلی و منطقه‌ای
 - اسکان گروهی در زمین‌های تحت تملک شهرداری با سازماندهی مسئولان شهرداری منطقه
 - اسکان گروهی در ساختمان‌های آموزشی و مدارس در محله با سازماندهی مسئولان منطقه و وزارت آموزش و پرورش
 - اسکان گروهی در سایت کاربری‌های میراثی و تاریخی با حفظ حریم آنها
- ذکر این نکته حایز اهمیت است که در استفاده از سایت، کاربری‌های میراثی و تاریخی و تأسیسات خطرزا باید به حریم مربوطه توجه کرد.

اقدامات اجرایی در راستای سیاست‌های منطقه ۱۰ در محله بریانک

پیش از تعیین اقدامات، جهت دست‌یابی به شناخت عمیق و کامل از کلیه ویژگی‌های محله، ماتریس زیر به تفصیل، شاخص‌های اسکان موقت و مکان‌یابی آن را بررسی می‌نماید.

براساس جدول شماره ۵ و در راستای راهبردهای کاهش خطر، مهمترین اقدامات اجرایی محله بریانک شامل موارد زیر است:

۱. طرح و اجرای ایمن‌سازی کالبدی در امامزاده معصوم و موزه هفت‌چنار
۲. نیاز به ساماندهی بافت مسکونی محله قلعه
۳. تعریض برخی معابر در بریانک، مقتدایی، پمپ‌بنزین و باباییان.
۴. ایمن‌سازی ساختمان اداره آموزش و پرورش، مرکز فرهنگی

جدول ۵. سنجش حوزه مدیریتی، کابندی، محیط طبیعی و اجتماعی - اقتصادی در محله بریانک - هفت چنار، منبع: نگارنده

حوزه شناخت	نقاط قوت	نقاط ضعف	فرصت ها	تهدید ها	راهبرد ها	سیاست ها	اقدامات اجرایی
حوزه شناخت اجتماعی و اقتصادی	<ol style="list-style-type: none"> 1- مشکل تامین آب شهری 2- مسیر فلات بریانک 3- مسیر کانال آب نهر فیروزآبادی در غرب محله 4- هدایت آب به زمین های کشاورزی پایین دست 5- وجود فضاهای باز و سبز در محلات مرکزی و جنوبی بریانک 	<ol style="list-style-type: none"> 1- آلودگی محیط بستر کانال ها 2- کمبود فضاهای سبز محله 3- آلودگی فاضلاب روز خانگی 4- مسیر کم ارتفاع هواپیماهای فرودگاه مهرآباد 5- وضعیت آلودگی شدید در محلات جنوبی بریانک (26 t22) 	<ol style="list-style-type: none"> 1- حسن تعلق و مشارکت بالای خانواده های قدیمی به بازآفرینی محله 2- شناخت سرمایه ها و افراد سرشاسن محله توسط ساکنان قدیمی 4- تطبیق سرپرست جوانان با شرایط پس از سانحه 5- امکان استفاده از سرمایه های مهاجران در جهت بازگشت به میهن مهاجرت 6- تامین سرپرست مسکن پس از زلزله به دلیل اززان بودن بهای خرید و اجاره 7- بازآفرینی تفریحی سریع گروه های کارمندی و کسبه واحد های تجاری خرد 8- امکان اجاره مسکن جدید به دلیل درآمد ثابت ماهیانه کارمندان 10- استفاده از گروه های کاری محلی و نیروی کار جوانان بیکار در سامانه های تسهیل مسکن ها به مشارکت در بازآفرینی محله 	<ol style="list-style-type: none"> 1- آفرایش نیازه به کمک های دولتی به دلیل توان مالی کم 2- نیاز به امکانات درمانی برای ساکنان و کودکان 3- تشدید مشکلات اجتماعی ناشی از اسکان کارگران 4- از بین رفتن فرصت های شغلی پس از وقوع سانحه 5- مشکلات مسکن موقت برای مستاجران کم درآمد 7- تراکم و درگیری های مذهبی و اجتماعی به دلیل همجواری برخی قومیت ها در سکونتگاه موقت 8- هجوم اقوام مهاجران به محله برای استفاده از امکانات دولتی 9- رقابت میان همسایگان برای استفاده از خدمات دولتی 10- وابستگی شدید به دولت برای ساماندهی 12- تشدید مشکلات مردم در اثر عدم آشنایی با زلزله و روشهای مقابله با آن 	<ol style="list-style-type: none"> 1- آفرایش مشارکت مردم در بازآفرینی محله با تشکیل جلسات آموزشی و مذهبی در مساجد و شورایی محله 2- تشکیل انجمن ها و گروه های اجتماعی محلی در ریش سفندان و معتمدان سرشاسن محل 3- ارتقاء آموزش همگانی در راستای فهم و شناخت کامل مردم از شرایط پس از سانحه و نیاز های اساسی آنها برای ساماندهی محله با ایجاد کارگروه های آموزشی و برگزاری سلتور 	<ol style="list-style-type: none"> 1- تشکیل جلسات آموزشی در مساجد صانوق، قلعه البرز، امام حسین، امام رضا مسجد پیغمبر، حضرت علی اکبر، صاحب الزمان، الهی و امیرالمؤمنین 2- تشکیل انجمن محلی با حضور آقایان محمدی، کریمی، داودی، باصری، فردی، مهدوی و رضایی و سجودی 3- آفرایش فعالیت و توان مالی مشارکتی در تعاونی ناسن، صندوق قرض الحسنه بین همسایگان و صندوق مهر الحسن و حسینی، انجمن نهم آبادی 4- آفرایش برنامه های دوره ای مذهبی در هیئت انصار پارک شهید عرب 5- آفرایش برنامه های مشارکتی برای محله در کنار امامزاده معصوم 6- آفرایش برنامه های آموزشی آشنایی با سوانح و اثرات آن در پایگاه پشتیبانی مدیریت بحران محله در کنار امامزاده معصوم 7- برگزاری مانور های دوره ای در پایگاه پشتیبانی مدیریت بحران محله و سایت امامزاده معصوم و فضای باز شهرزادی 	<ol style="list-style-type: none"> 1- توسعه فضاهای باز و سبز در بخش های شرقی و شمالی محله از طریق تملک قطعات دارای کاربری های ناسازگار توسط شهرداری و نیازه های محلی 2- وضع قوانین و مقررات اجرایی در جهت کاهش تخریب منابع طبیعی مانند قطع درختان 3- ساماندهی مسیر های کانال و جوی های سطحی برای کاهش آلودگی محیط
حوزه شناخت طبیعی	<ol style="list-style-type: none"> 1- بعد کم خنوار (37) 2- خانواده های جوان و خانواده های ساکنان 3- غلبه خانواده های تهرانی و ساکن بریانک 4- مهاجر زو 15 درصد 5- غلبه اقوام فارس و شیعه 6- غلبه کسبه و اصناف خرد محله و افسر کارگری و کارمندی 7- رضایت مردم از روابط همسایگی در محله 8- استفاده زیاد مردم از مسجد و حسینیه و هیات 9- فضاهای مورد استفاده مردم محله: پارک ها، محرو های تجاری محلی، موزه هفت چنار و شهر کتاب میدان بریانک 	<ol style="list-style-type: none"> 1- آلودگی محیط بستر کانال ها 2- کمبود فضاهای سبز محله 3- آلودگی فاضلاب روز خانگی 4- مسیر کم ارتفاع هواپیماهای فرودگاه مهرآباد 5- وضعیت آلودگی شدید در محلات جنوبی بریانک (26 t22) 	<ol style="list-style-type: none"> 1- حسن تعلق و مشارکت بالای خانواده های قدیمی به بازآفرینی محله 2- شناخت سرمایه ها و افراد سرشاسن محله توسط ساکنان قدیمی 4- تطبیق سرپرست جوانان با شرایط پس از سانحه 5- امکان استفاده از سرمایه های مهاجران در جهت بازگشت به میهن مهاجرت 6- تامین سرپرست مسکن پس از زلزله به دلیل اززان بودن بهای خرید و اجاره 7- بازآفرینی تفریحی سریع گروه های کارمندی و کسبه واحد های تجاری خرد 8- امکان اجاره مسکن جدید به دلیل درآمد ثابت ماهیانه کارمندان 10- استفاده از گروه های کاری محلی و نیروی کار جوانان بیکار در سامانه های تسهیل مسکن ها به مشارکت در بازآفرینی محله 	<ol style="list-style-type: none"> 1- آفرایش نیازه به کمک های دولتی به دلیل توان مالی کم 2- نیاز به امکانات درمانی برای ساکنان و کودکان 3- تشدید مشکلات اجتماعی ناشی از اسکان کارگران 4- از بین رفتن فرصت های شغلی پس از وقوع سانحه 5- مشکلات مسکن موقت برای مستاجران کم درآمد 7- تراکم و درگیری های مذهبی و اجتماعی به دلیل همجواری برخی قومیت ها در سکونتگاه موقت 8- هجوم اقوام مهاجران به محله برای استفاده از امکانات دولتی 9- رقابت میان همسایگان برای استفاده از خدمات دولتی 10- وابستگی شدید به دولت برای ساماندهی 12- تشدید مشکلات مردم در اثر عدم آشنایی با زلزله و روشهای مقابله با آن 	<ol style="list-style-type: none"> 1- آفرایش مشارکت مردم در بازآفرینی محله با تشکیل جلسات آموزشی و مذهبی در مساجد و شورایی محله 2- تشکیل انجمن ها و گروه های اجتماعی محلی در ریش سفندان و معتمدان سرشاسن محل 3- ارتقاء آموزش همگانی در راستای فهم و شناخت کامل مردم از شرایط پس از سانحه و نیاز های اساسی آنها برای ساماندهی محله با ایجاد کارگروه های آموزشی و برگزاری سلتور 	<ol style="list-style-type: none"> 1- توسعه فضاهای باز و سبز در بخش های شرقی و شمالی محله از طریق تملک قطعات دارای کاربری های ناسازگار توسط شهرداری و نیازه های محلی 2- وضع قوانین و مقررات اجرایی در جهت کاهش تخریب منابع طبیعی مانند قطع درختان 3- ساماندهی مسیر های کانال و جوی های سطحی برای کاهش آلودگی محیط 	

جدول ۵. سنجش حوزه مدیریت، کابردی، محیط طبیعی و اجتماعی - اقتصادی در محله بریانک - هفت چنار، منبع: نگارنده

حوزه شناخت	نقاط قوت	نقاط ضعف	فرصت ها	تهدید ها	راهبرد ها	سیاست ها	اقدامات اجرایی				
محیط کابردی و مصنوعی	<ol style="list-style-type: none"> وجود هسته تاریخی و هویتی در محله بریانک غلبه بافت مسکونی شاخص بودن لبه های نواب و فرسودگی تمرکز کاربری فرهنگی و فضای سبز در مرکز محله تعداد زیاد ورودی ها توزیع متعادل شبکه 44-7 درصد خانه حیاط دار بالا بودن تعداد ماکان بناها یک تا چهار طبقه افزایش بازار نوسازی مسکن انفرادی در محله 11- ارزش بالای زمین در محله لبه های شمالی 12- ارزش بالای تجاری کمیال، خوش، حسام الدین، گلستانی و میان بریانک 	<ol style="list-style-type: none"> عدم کارایی تشکیلات مدیریتی محله نقش کم رنگ شورایی ها دیدگاه نه چندان مثبت مردم به مسولان محلی عدم کارایی سوله بحران فرسودگی بودن برنامه دوام و فراموش کردن مردم 	<ol style="list-style-type: none"> نیاز به طرح حفاظتی برای موزه و اماکن بافت نامنظم با تراکم بالا مشکلات بافت مسکونی مجاور لبه نواب و فرسودگی شدید محله فرسودگی فضای درمانی کمبود کاربری ورزشی و دولتی شبکه نامنظم هندسی عدم وجود انبوسازی غلبه معیار زیر 10 متر ریز دانگی قطعات عدم مساحت های وسیع عدم مقاومت سازه ای نسبی از بنا ها 12- املاک ورته ای بدون سند 13- مجتمع مسکونی نواب 14- عدم گرایش به جمع قطعات 15- فاضلاب خانگی روبرو در محلات 16- افزایش نا امنی از شمال به مرکز 17- ارزش پایین تر زمین در محلات مرکزی بریانک. 	<ol style="list-style-type: none"> 1- بهبود کارایی سیستم در صورت انجام دوره ای مانور 	<ol style="list-style-type: none"> 1- هدر رفتن منابع مالی و انسانی 	<ol style="list-style-type: none"> تاکید بر رویکرد دارایی مبنا در تامین سکونتگاه موقت با تکیه بر دارایی های خانوار و محله 	<ol style="list-style-type: none"> 1- لزوم اعتماد سازی در مردم محله به عملکرد نهاد مسکن همه مردم به شکل عادلانه بازسازی می شود حتی اگر خودشان به محل حضور نداشته باشند 2- تعیین روش های اسکان با توجه به توان مالی و اعتباری هر خانوار 3- شناسایی پتانسیل ها و ظرفیت های محله توسط مسولان و نهاد های محلی برای آمادگی و سازماندهی در برابر وقوع سوانح 4- روشهای تامین اسکان موقت در راستای راهبرد اصلی به دو گروه انفرادی و گروهی تقسیم می شود و بر اساس دارایی های محله، مفهوم کابردی یافته و اقدامات اجرایی آن شکل می گیرد. 	<ol style="list-style-type: none"> 1- آمین سازی کابردی هسته های تاریخی بریانک 2- ساماندهی کابردی مسکن و بافت محله برای کاهش تراکم و فشردگی آن 3- تعریف معیار زیر 6 متر (با کمک برنامه نوسازی) 4- آمین سازی ساختمان های آموزشی و دولتی برای تخفیف خطر کابردی 5- افزایش جمعیت و نوسازی بافت های غیر از زمین 6- توسعه مراکز امدادی و درمانی محله و افزایش آمادگی آنها برای امداد در شرایط اضطراری 	<ol style="list-style-type: none"> 1- آرایه تسهیلات و وام های خرد به مراکز تجاری و خدماتی محلی از طرف نهادهای دولتی یا شبکه های محلی برای تعمیر و بازتوانی واحد ها. 2- باز گشایی سریع چند مدرسه جهت بازتوانی محله و خانواده ها 3- تخلیه اضطراری در فضاهای باز و پارک های محله 4- سیاست اسکان موقت: استفاده از پارک و فضای باز محله، استفاده از ساختمان های عمومی و دولتی، استفاده از زمینهای شهرداری و استفاده از مدارس 	<ol style="list-style-type: none"> 1- طرح و اجرای آمین سازی کابردی در اماکن معصوم و موزه هفت چنار 2- بافت مسکونی محله قلمه نیاز به ساماندهی دارد 3- تعریف برخی معیار در بریانک، مقتدایی، پمپ بنزین و باباییان. 4- آمین سازی ساختمان اداره آموزش و پرورش، مرکز فرهنگی سلمان فارسی، مجموعه ورزشی شهدای چیچون و مجتمع های آموزشی ناس و شهید ناطقی 5- جمعیت و نوسازی قطعات ریز خانه فرسوده در مناطق نا امن اجتماعی در محله مقتدایی، بریانک و پمپ بنزین. 3- ایجاد مراکز درمانی در محلات گلستانی، مقتدایی، بریانک، قلمه و پمپ بنزین 	<ol style="list-style-type: none"> 1- احیای واحد های تجاری و خدماتی محور های بریانک، حسام الدین، گلستانی و خوش 2- عدم اسکان در مدارس زیر هر زیر محله: دبستان پسرانه حمزه در محله 17 و 18 و 23 مدرسه راهنمایی شهدای آزادی در محله 25 و 26 دبستان پلای جیبی در محله 24 و 25 راهنمایی شهید آیت در محله 25 و 26 3- استفاده از پارک های رضوان، اعتماد، 22 پهنی و سایت گل و گیاه شهرداری، برای تخلیه اضطراری محله 4- فضاهای مناسب اسکان موقت در هر زیر محله در نقشه های تفکیکی آرایه شده است.
محله بریانک	<ol style="list-style-type: none"> 1- فعالیت شورایی و مشارکت مردم در مراحل اولیه شکل گیری در محله 2- وجود یک مرکز پشتیبانی بحران در بریانک 3- اجرای طرح دوام در محله بریانک 	<ol style="list-style-type: none"> 1- وجود حفاظتی برای موزه و اماکن 2- بافت نامنظم با تراکم بالا 3- مشکلات بافت مسکونی مجاور لبه نواب و فرسودگی شدید محله 3- فرسودگی فضای درمانی 4- کمبود کاربری ورزشی و دولتی 5- شبکه نامنظم هندسی 6- عدم وجود انبوسازی 7- غلبه معیار زیر 10 متر 8- ریز دانگی قطعات 9- عدم مساحت های وسیع 10- عدم مقاومت سازه ای نسبی از بنا ها 11- ارزش بالای زمین در محله 12- املاک ورته ای بدون سند 13- مجتمع مسکونی نواب 14- عدم گرایش به جمع قطعات 15- فاضلاب خانگی روبرو در محلات 16- افزایش نا امنی از شمال به مرکز 17- ارزش پایین تر زمین در محلات مرکزی بریانک. 	<ol style="list-style-type: none"> 1- وجود اماکن معصوم و موزه هفت چنار 2- توزیع مناسب بنا های آموزشی جهت اسکان موقت 3- امکان اسکان موقت در حیاط خانه ها و ورودی هسته ای 4- تامین سکونتگاه موقت برای مجتمع نواب در سطح تهران و کلان شهر 5- کاهش هزینه های ساخت با جمعیت قطعات 6- وجود دو مرکز مخابرات 7- احداث چاه چینی فاضلاب برای سکونتگاه های موقت 8- اجتناب از استقرار سکونتگاه های موقت در مناطق نا امن و زمین های با ارزش 9- امکان استقرار سکونتگاه موقت در زمین های کم ارزش مرکز محله بریانک 	<ol style="list-style-type: none"> 1- هدر رفتن منابع مالی و انسانی 	<ol style="list-style-type: none"> تاکید بر رویکرد دارایی مبنا در تامین سکونتگاه موقت با تکیه بر دارایی های خانوار و محله 	<ol style="list-style-type: none"> 1- لزوم اعتماد سازی در مردم محله به عملکرد نهاد مسکن همه مردم به شکل عادلانه بازسازی می شود حتی اگر خودشان به محل حضور نداشته باشند 2- تعیین روش های اسکان با توجه به توان مالی و اعتباری هر خانوار 3- شناسایی پتانسیل ها و ظرفیت های محله توسط مسولان و نهاد های محلی برای آمادگی و سازماندهی در برابر وقوع سوانح 4- روشهای تامین اسکان موقت در راستای راهبرد اصلی به دو گروه انفرادی و گروهی تقسیم می شود و بر اساس دارایی های محله، مفهوم کابردی یافته و اقدامات اجرایی آن شکل می گیرد. 	<ol style="list-style-type: none"> 1- آمین سازی کابردی هسته های تاریخی بریانک 2- ساماندهی کابردی مسکن و بافت محله برای کاهش تراکم و فشردگی آن 3- تعریف معیار زیر 6 متر (با کمک برنامه نوسازی) 4- آمین سازی ساختمان های آموزشی و دولتی برای تخفیف خطر کابردی 5- افزایش جمعیت و نوسازی بافت های غیر از زمین 6- توسعه مراکز امدادی و درمانی محله و افزایش آمادگی آنها برای امداد در شرایط اضطراری 	<ol style="list-style-type: none"> 1- طرح و اجرای آمین سازی کابردی در اماکن معصوم و موزه هفت چنار 2- بافت مسکونی محله قلمه نیاز به ساماندهی دارد 3- تعریف برخی معیار در بریانک، مقتدایی، پمپ بنزین و باباییان. 4- آمین سازی ساختمان اداره آموزش و پرورش، مرکز فرهنگی سلمان فارسی، مجموعه ورزشی شهدای چیچون و مجتمع های آموزشی ناس و شهید ناطقی 5- جمعیت و نوسازی قطعات ریز خانه فرسوده در مناطق نا امن اجتماعی در محله مقتدایی، بریانک و پمپ بنزین. 3- ایجاد مراکز درمانی در محلات گلستانی، مقتدایی، بریانک، قلمه و پمپ بنزین 	<ol style="list-style-type: none"> 1- احیای واحد های تجاری و خدماتی محور های بریانک، حسام الدین، گلستانی و خوش 2- عدم اسکان در مدارس زیر هر زیر محله: دبستان پسرانه حمزه در محله 17 و 18 و 23 مدرسه راهنمایی شهدای آزادی در محله 25 و 26 دبستان پلای جیبی در محله 24 و 25 راهنمایی شهید آیت در محله 25 و 26 3- استفاده از پارک های رضوان، اعتماد، 22 پهنی و سایت گل و گیاه شهرداری، برای تخلیه اضطراری محله 4- فضاهای مناسب اسکان موقت در هر زیر محله در نقشه های تفکیکی آرایه شده است. 		

محله به دليل عدم استفاده در شهرهاي بزرگ، حذف گرديدند. همچنين روشهاي مبتني بر توان مالي خانوادهها مانند خريد يا اجارهخانه و آپارتمان در مناطق سالم شهر تهران و حومه آن، به دليل عدم دارا بودن اطلاعات دقيق خانوار، قابل ارزيابي نيستند. بر اين اساس ۵ روش براي ارزيابي و اولويتبندی باقی مانده است که شامل اسکان موقت در زمين ملک خود، خانه اقوام، فضای سبز محله، ساختمانهاي عمومي محله و اسکان در اردوگاه می باشد.

شاخصهاي موثر در انتخاب روش اسکان شامل نوع خانه (خانه يا آپارتمان)، تعداد طبقات، سرانه زمين و زيربنا، تراکم ساختماني (توزيع و طبقات) و فرسودگي بنا (قديمي و نوساز بودن بنا) و شاخصهاي اجتماعي مانند بعد خانوار، تراکم جمعيتي (توزيع و تعداد)، امتياز فرهنگي (اشتغال، ميزان تحصيلات و بعد خانوار) و ارزش زمين (بهعنوان يکي از شاخصهاي مهم اقتصادي) است که با توجه به ويژگيهاي زيرمحلات، بهصورتی که در جدول ۶ نشان داده شدهاند، ارزش گذاري شدند.

جدول شماره ۶، نشان دهنده اين است که در محله شماره ۱۷ (سینا و بخشي از خوش)، غلبه آپارتمان نوساز تا ۴ طبقه و تراکم بالاي جمعيت و مسکن ديده می شود. از نظر امتياز فرهنگي، اين محله نسبت به ساير محلات از امتياز بالاتری برخوردار است. ارزش زمينهاي آن بالاتر و فرسودگي بناهاي آن کمتر است. محله ۱۸ (بابايان و بخشي

پايگاه پشتيباني مديريت بحران محله در کنار امامزاده معصوم ۱۷. برگراري مانورهاي دورهاي در پايگاه پشتيباني مديريت بحران محله و سايت امامزاده معصوم و فضای باز شهرداري

روشهاي تامين سكونتگاه موقت در محله بريانک

بر اساس سياستگذاري تعيين شده در رابطه با روشهاي اسکان موقت در منطقه ۱۰، و در راستاي راهبرد اصلي دارايي-مبنا، دو روش اسکان انفرادي مبتني بر داراييهاي خانوار و اسکان جمعي در محله مبتني بر داراييها، پتانسيلها و ظرفيتهاي محله تعيين گرديدند. در اين ميان، مهمترين پرسش محقق اين است که آیا می توان براي روشهاي غيرکالبدی فوق، اولويتبندی تعيين نموده و در محله به طبقه بندی روشهاي اسکان موقت دست يافت؟ براي پاسخ به اين پرسش، با مرور ادبيات نظري، شاخصهاي مورد نظر، در زمينه انتخاب روش اسکان استخراج گرديد. سپس بر اساس دادههاي محله، هريك از شاخصهاي مورد نظر در زيرمحلات، با توجه به جدول امتيازدهي ۹ گانه ارزش گذاري شده و ويژگيهاي هر پهنه، شناسايي گرديد. بر اساس پهنه بندی به دست آمده، براي هريك از روشهاي اسکان موقت، ارزش گذاري و وزن دهی صورت گرفت و در نهايت اولويت بندی اوليه ای برای تعيين روش در زيرمحلات بريانک آماده گرديد.

لازم به ذکر است که از ميان ۱۰ روش تامين سكونتگاه موقت، روشهاي اسکان در سرپناه دستساز و اسکان انفرادي در پارک

جدول ۶. ارزش گذاري زيرمحلات بريانک بر اساس شاخصهاي تحقيق، منبع: نگارنده

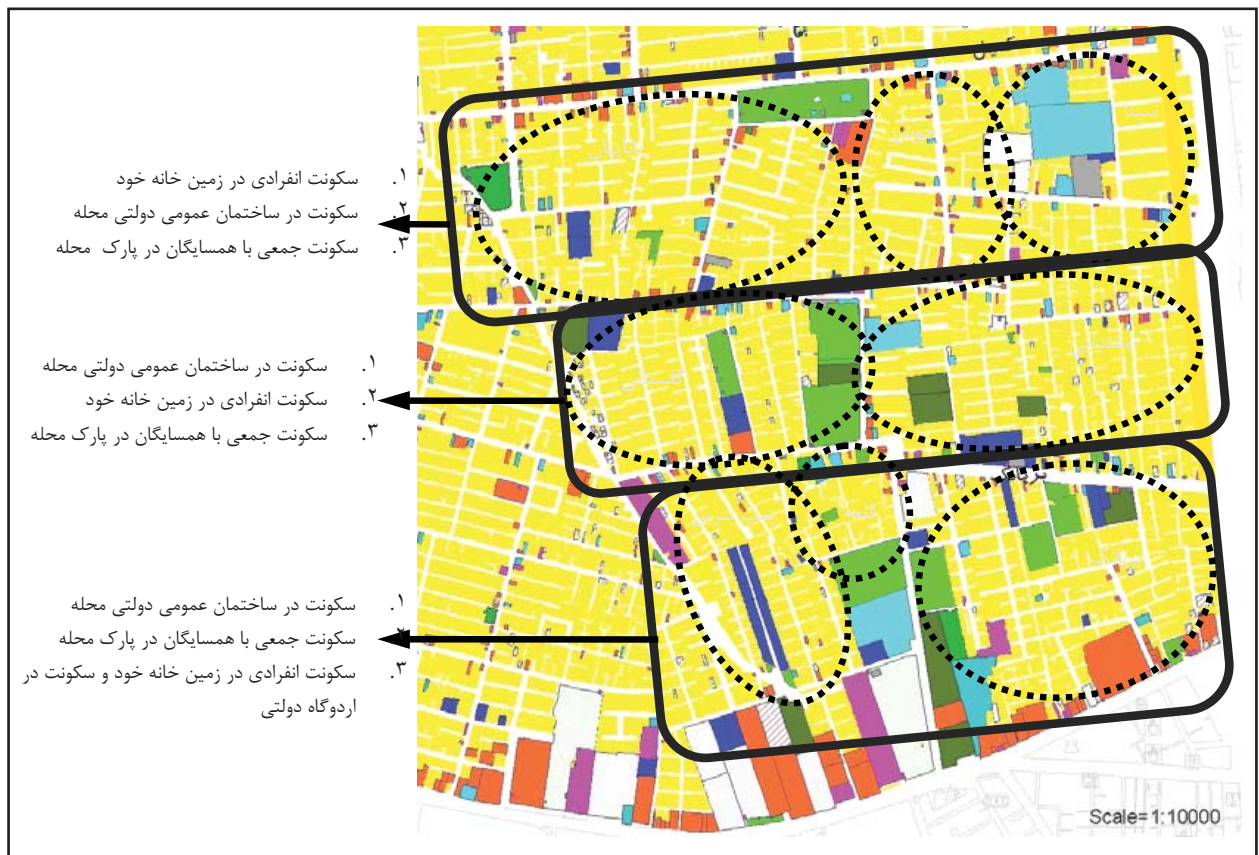
کد محله	ارزش گذاري زيرمحلات بريانک بر اساس شاخصهاي تحقيق											
	بعد خانوار در واحد مسکوني	بعد خانوار در کل محله	تراکم خالص جمعيت مسکوني	تراکم ساختماني و زيربنا	تعداد طبقات	پهنه بندی تراکم جمعيت و مسکن	فرسودگي بناها	مجموع امتياز آسيب پذيري	سرانه زمين	ارزش زمين	پهنه بندی فرهنگي (شغل، تحصيل، بعد)	مجموع امتيازات فرهنگي و اقتصادي
(سینا و خوش) ۱۷	۲	۲	۲	۴	۴	۵	۲	۲۱	۲	۴	۵	۱۱
(بابايان و خوش) ۱۸	۲	۲	۴	۴	۲	۴	۳	۲۱	۴	۳	۴	۱۱
(گلستاني) ۲۳	۳	۴	۴	۴	۲	۳	۴	۲۴	۴	۱	۳	۸
(مقتدايي) ۲۴	۴	۳	۲	۲	۲	۲	۴	۱۹	۲	۱	۲	۵
(بريانک) ۲۵	۵	۳	۴	۴	۲	۲	۴	۲۴	۲	۳	۲	۷
(قلعه و بمپ بنزين) ۲۶	۵	۴	۴	۲	۲	۲	۵	۲۴	۴	۱	۲	۷

جدول ۷. ارزش گذاری روش های اسکان در زیر محلات بریانک بر اساس شاخص های تحقیق، منبع: نگارنده

ارزش گذاری روش های اسکان موقت در زیر محلات بریانک بر اساس شاخص های تحقیق										
مجموع امتیازات	ارزش زمین	تراکم ساختمان و جمعیت	آسیب پذیری (فرسودگی و نوساز بودن)	بعد خانوار	امتیاز فرهنگی (اشتغال، تحصیل، بعد)	مالکیت و مدت زمان سکونت	نوع خانه/ طبقات، تراکم، زیربنا	کاربری زمین	ویژگی های محله	کد محله
۲۷	۵	۲	۵	۵	۵	۳	۲	سکونت انفرادی در چادرو کانکس در زمین خانه خود	غلبه آپارتمان نوساز تا ۴ طبقه، مالکیت متوسط، امتیاز فرهنگی بالا، بعد خانوار پایین، ارزش زمین بالا، تراکم بالا	۱۷
۱۵	۲	۲	۲	۳	۳	۱	سکونت در منزل اقوام و خویشاوندان در تهران یا حومه			
۲۳	۲	۵	۵	۳	۳	۳	سکونت جمعی یا سایر همسایگان در پارک محله			
۲۴	۲	۵	۵	۲	۳	۳	سکونت در ساختمان عمومی دولتی محله و منطقه			
۱۸	۲	۵	۲	۱	۱	۳	۴	سکونت در اردوگاه های دولتی در سایر مناطق تهران	رشد آپارتمان سازی نوساز تا ۴ طبقه، مالکیت متوسط، امتیاز فرهنگی بالا، بعد خانوار پایین، ارزش زمین بالا، تراکم بالا	۱۸
۲۷	۵	۲	۵	۵	۵	۳	۲	سکونت انفرادی در چادرو کانکس در زمین خانه خود		
۱۵	۲	۲	۲	۳	۳	۱	۲	سکونت در منزل اقوام و خویشاوندان در تهران یا حومه		
۲۳	۲	۵	۵	۳	۳	۳	۲	سکونت جمعی یا سایر همسایگان در پارک محله		
۲۴	۲	۵	۵	۲	۳	۳	۴	سکونت در ساختمان عمومی دولتی محله و منطقه	رشد آپارتمان سازی نوساز تا ۴ طبقه، مالکیت متوسط، امتیاز فرهنگی متوسط، ارزش زمین کم، تراکم متوسط	۲۳
۱۸	۲	۵	۲	۱	۱	۳	۴	سکونت در اردوگاه های دولتی در سایر مناطق تهران		
۲۳	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	سکونت انفرادی در چادرو کانکس در زمین خانه خود		
۱۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۱	سکونت در منزل اقوام و خویشاوندان در تهران یا حومه		
۲۳	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	سکونت جمعی یا سایر همسایگان در پارک محله	خانه و آپارتمان تا ۳ طبقه، مالکیت متوسط، امتیاز فرهنگی متوسط، بعد خانوار متوسط، ارزش زمین کم، تراکم متوسط	۲۴
۲۴	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۴	سکونت در ساختمان عمومی دولتی محله و منطقه		
۲۱	۲	۲	۴	۴	۳	۳	۳	سکونت در اردوگاه های دولتی در سایر مناطق تهران		
۲۲	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	سکونت انفرادی در چادرو کانکس در زمین خانه خود		
۲۲	۵	۵	۱	۱	۱	۴	۵	سکونت انفرادی در چادرو کانکس در زمین خانه خود	غلبه خانه فرسوده تا ۲ طبقه، مالکیت بالا، امتیاز فرهنگی پایین، بعد خانوار بالا، ارزش زمین کم، تراکم متوسط	۲۵
۱۱	۲	۲	۲	۱	۲	۱	۱	سکونت در منزل اقوام و خویشاوندان در تهران یا حومه		
۲۴	۵	۵	۲	۳	۳	۳	۳	سکونت جمعی یا سایر همسایگان در پارک محله		
۲۶	۵	۳	۴	۵	۴	۲	۳	سکونت در ساختمان عمومی دولتی محله و منطقه		
۲۲	۲	۲	۴	۵	۵	۲	۲	سکونت در اردوگاه های دولتی در سایر مناطق تهران	غلبه خانه فرسوده تا ۲ طبقه، مالکیت بالا، امتیاز فرهنگی پایین، بعد خانوار بالا، ارزش زمین کم، تراکم پایین	۲۶
۲۲	۵	۵	۱	۱	۱	۴	۵	سکونت انفرادی در چادرو کانکس در زمین خانه خود		
۱۱	۲	۲	۲	۱	۲	۱	۱	سکونت در منزل اقوام و خویشاوندان در تهران یا حومه		
۲۴	۵	۵	۲	۳	۳	۳	۳	سکونت جمعی یا سایر همسایگان در پارک محله		
۲۶	۵	۳	۴	۵	۴	۲	۳	سکونت در ساختمان عمومی دولتی محله و منطقه	سکونت در اردوگاه های دولتی در سایر مناطق تهران	۲۲
۲۲	۲	۲	۴	۵	۵	۲	۲			

دیگر خوش) نیز، مانند محله ۱۷ گرایشات رو به افزایش در نوسازی مسکن داشته و از نظر بعد خانوار و تراکم جمعیت و مسکن مانند محله سینا می باشد. این دو محله به دلیل مجاورت با محور کمیل، از نظر مردم، محله مطلوبی برای زندگی و کار، می باشند. از طرف دیگر، محلات ۲۵ (بریانک) و ۲۶ (قلعه و پمپ بنزین) دارای هسته قدیمی محله با خانه های تا دو طبقه می باشند که خانواده های قدیمی این محله ها، در مقایسه با خانواده های جوان محلات ۱۷ و ۱۸ دارای بعد بیشتری بوده و ارزش زمین و امتیاز فرهنگی خانواده ها نیز، در این دو محله بسیار پایین است همچنین این دو محله با وجود تراکم جمعیتی و مسکونی کمتر، به دلیل وجود بافت فرسوده، بسیار آسیب پذیر هستند. برخی از شاخص های فوق در انتخاب روش اسکان دارای مفهوم عمیقی هستند. به عنوان مثال، مفهوم رابطه میان شاخص بعد خانوار با انتخاب روش اسکان، به این معنی است که هر چه تعداد نفرات خانواده کمتر باشد، تمایل به اسکان در ملک شخصی یا خانه اقوام بیشتر می شود و هرچه تعداد نفرات بیشتر باشد گرایش خانواده به استفاده از امکانات دولتی و اسکان در فضاهای جمعی افزایش

- می‌یابد. لذا، شاخص‌های فوق، در رابطه با روش‌های اسکان، مورد بررسی قرار گرفته و ارزش‌گذاری گردیدند. به این معنی که اگر در محله ۱۷ بعد خانوار پایین‌تر است، گرایش به اسکان در ملک شخصی بیشتر و اگر در محله ۲۵ بعد خانوار بالاتر است، گرایش به اسکان در ساختمان‌های عمومی و اردوگاه دولتی بیشتر است. جدول ارزش‌گذاری زیر بر مبنای ۱ تا ۵ و براساس بالاتر بودن گرایش‌ات اسکان موقت در هر پهنه تعیین شده است.
- با توجه به جدول ۷، اولویت روش‌های اسکان در هر زیرمحله به صورت زیر می‌باشد:
- محله ۱۷ و ۱۸ (سینا، خوش و باباییان)
 - ۱. سکونت انفرادی در چادر و کانکس در زمین خانه خود
 - ۲. سکونت در ساختمان عمومی دولتی محله و منطقه
 - ۳. سکونت جمعی با سایر همسایگان در پارک محله
 - محله ۲۳ و ۲۴ (گلستانی و مقتدایی)
 - ۱. سکونت در ساختمان عمومی دولتی محله و منطقه
۲. سکونت انفرادی در چادر و کانکس در زمین خانه خود
۳. سکونت جمعی با سایر همسایگان در پارک محله
- محله ۲۵ و ۲۶ (بریانک، قلعه و پمپ‌بنزین)
 - ۱. سکونت در ساختمان عمومی دولتی محله و منطقه
 - ۲. سکونت جمعی با سایر همسایگان در پارک محله
 - ۳. سکونت انفرادی در چادر و کانکس در زمین خانه خود و سکونت در اردوگاه دولتی در سایر مناطق تهران
- به نظر می‌رسد که در کل محله بریانک، علاوه بر روش‌های مبنی بر دارایی‌های خانوار، سه روش اسکان در زمین خانه شخصی، سکونت در ساختمان‌های دولتی و عمومی محله و سکونت جمعی با همسایگان در پارک‌های محله با توجه به ویژگی‌های آن، مناسب باشد، لیکن در جنوب محله، گرایش بیشتری به پارک و فضای سبز و در شمال محله، گرایش بیشتری به ساختمان‌های دولتی و عمومی دیده می‌شود.

شکل ۲. پلان عملیاتی پهنه‌بندی روش‌های اسکان در محله بریانک - هف چنار(منبع: نگارنده)

نتیجه گیری

برنامه ریزی شهری به شکل یک فرایند پویا به دنبال تأمین رفاه شهروندان، از طریق ایجاد محیطی بهتر است. با توجه به احتمال رخداد سوانح در شهرهای بزرگ، برنامه ریزی پیش از وقوع سانحه، می تواند تاثیر به سزایی در کاهش خطرات و خسارات احتمالی آینده داشته باشد. هدف از این پژوهش، دستیابی به یک برنامه ریزی جامع و پویا جهت آمادگی در برابر سوانح و تأمین نیازهای حیاتی بازماندگان بوده است، به نحوی که علاوه بر تأمین نیازهای حیاتی پس از وقوع سانحه، به بازگشت جامعه به شرایط پیشین کمک کرده و از بروز بحران های اجتماعی ثانویه نیز، جلوگیری نماید.

با مرور ادبیات نظری، روشن گردید که پژوهش در زمینه اسکان پس از سانحه، در ایران، بسیار نوپا بوده و چندی است که از طرف دانشگاہیان مورد توجه قرار گرفته است. در ادامه، ضمن بررسی روش های برنامه ریزی، به دلیل درهم تنیدگی ویژگی های کالبدی شهر با ویژگی های اجتماعی، به رویکردهای اجتماعی، نظیر رویکرد دارایی-مبنا به عنوان یکی از مهمترین رویکردهای اخیر در برنامه های جامعه محور توجه گردید. این رویکرد که بر ظرفیت سازی، فرایندگرایی و جامع نگری تکیه می کند، ظرفیت ها یا دارایی های اجتماع محلی، سرمایه های اجتماعی و سرمایه های کالبدی را شامل می شود. این شاخص ها، عواملی هستند که بر بازتوانی محله پس از وقوع سوانح، بسیار تاثیر گذارند. از سوی دیگر، بررسی ادبیات نظری، برخی از مهمترین معیارها و عوامل برنامه ریزی سکونتگاه های موقت را مشخص نمود که در بخش نهایی تحقیق از آنها استفاده شده است.

در ادامه، ضمن معرفی محدوده مورد مطالعه، به بیان برنامه های شهر و منطقه در زمینه سوانح و سکونتگاه های موقت پرداخته شد. در این راستا، جمع بندی ارزیابی برنامه های پیشنهادی دستگاه های مختلف، روشن می سازد که برنامه های ارائه شده، فاقد نگرش سیستمی بوده و کل نگر نمی باشند زیرا که در اغلب آنها از یک فرایند کلان، بخش هایی انتخاب شده و به عنوان راه حل و شرح وظیفه سازمان ارائه شده است. ضمن اینکه موضوع اسکان موقت و روش های تأمین آن، پس از وقوع سوانح، در بسیاری از این طرح ها دیده نشده است، یعنی به عبارت دیگر نگاه مسؤلان کشور، عمدتاً،

نگاه مقابله و نه نگاه تأمین سکونتگاه موقت بوده است.

تحقیق حاضر ضمن بررسی روش های برنامه ریزی و توجه به رویکردهای اجتماعی نظیر رویکرد دارایی مبنا که بر ظرفیت سازی، فرآیند گرایی و جامع نگری تکیه می کند، با شناسایی برخی از مهمترین معیارها و عوامل برنامه ریزی سکونتگاه موقت آغاز شد و ضمن معرفی محدوده مورد مطالعه، با بیان برنامه های شهر و منطقه در زمینه سوانح و سکونتگاه های موقت ادامه یافت.

تدوین راهبردهای کلان در برنامه اسکان موقت، به کمک تحلیل عوامل خارجی و داخلی شهر تهران در منطقه ۱۰ صورت گرفت و با ارایه جداول سوات در حوزه های مدیریتی، محیط کالبدی و مصنوع، محیط طبیعی و محیط اجتماعی به بیان راهبردها، سیاست ها و اقدامات پیشنهادی در راستای تأمین سکونتگاه موقت در شهر و منطقه پرداخته شد. در انتها بر اساس اقدامات اجرایی منطقه، پلان عملیاتی منطقه ۱۰ شکل گرفت. مهمترین راهبردهای شهر تهران در زمینه سکونتگاه های موقت پس از سانحه، شامل نگرش سیستمی و جامع، دادن استقلال به مناطق بیست و دو گانه شهر، تاکید بر رویکرد دارایی-مبنا، راهبردهای تخفیف خطرات کالبدی و راهبرد افزایش توانمندی اجتماعی می باشد. بر این اساس، اولویت بندی سیاست های اسکان موقت در تهران و منطقه ۱۰ شامل استفاده از دارایی های خانوار و محله، بازگرداندن مهاجران مستأجر به مبداء مهاجرت و استفاده از امکانات کالبدی منطقه و محلات آن در تخصیص زمین به سکونتگاه موقت می باشد.

تحلیل محیط داخلی و خارجی مشابه با بخش قبل و در راستای راهبردهای کلان تعیین شده برای شهر و منطقه، در محله بریانک انجام گردید و جداول سیاست ها و اقدامات عملیاتی در زمینه ساماندهی محله و اسکان موقت، پس از وقوع سناریوی پیشنهادی، ارایه شد. برای تعیین روش های اسکان موقت محله، با توجه به شاخص های موثر در انتخاب روش و ارزش گذاری آنها، می توان اولویت روش های اسکان موقت در پهنه های مختلف و زیرمحلات بریانک را به دست آورد. بر این اساس، علاوه بر روش های مبتنی بر دارایی های خانواده ها، سه روش اسکان در زمین خانه شخصی، سکونت در ساختمان های دولتی و عمومی محله و سکونت جمعی با همسایگان در پارک های محله به ترتیب برای محله بریانک انتخاب

موقت بازماندگان زلزله. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنر دانشگاه تربیت مدرس.

امینی، الهام؛ حبیب، فرح؛ مجتهد زاد، غلامحسین. (۱۳۸۹). برنامه‌ریزی کاربری زمین و چگونگی تاثیر آن در کاهش آسیب‌پذیری شهر در برابر زلزله، نشریه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره ۱۲، شماره ۳، ص ۱۶۱ تا ۱۷۴.

بقایی، بهروز. (۱۳۸۸). اسکان موقت در ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی.

جایکا، (۱۳۸۰). آژانس بین‌المللی همکاری‌های ژاپن. مطالعات ریزپهنه‌بندی لرزه‌ی تهران بزرگ.

خاکی، راضیه. (۱۳۸۸). اسکان موقت در پارک‌ها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی.

خوانین‌زاده، اصغر. (۱۳۸۹). برنامه ریزی شهری راهبردی به منظور کاهش اثرات زمین لرزه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی.

دوستی، افسانه؛ محتاط، نیلوفر؛ اسدیان‌زرگر، نعیمه. (۱۳۹۴). برنامه بازتوانی کالبدی زلزله احتمالی استان تهران و البرز با رویکرد کاهش آسیب‌پذیری در مناطق شهری، فصلنامه دانش پیشگیری و مدیریت بحران، دوره پنجم، شماره سوم، پاییز، ص ۲۱۰-۲۲۰.

سازمان ملل متحد، اداره هماهنگی امداد سوانح. (۱۳۶۶). سرپناه پس از سانحه، راهنموده‌هایی در زمینه امداد. تهران: مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن.

سند اصلی مصوب طرح جامع شهر تهران. (۱۳۸۶). طرح راهبردی-ساختاری توسعه و عمران شهر تهران.

شیعه، اسماعیل. (۱۳۷۹). مقدمه‌ای بر مبانی برنامه‌ریزی شهری. تهران: دانشگاه علم و صنعت ایران.

عارفی، مهیار. (۱۳۸۰). به سوی رویکرد دارایی مبنا برای توسعه اجتماع محلی، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۱۰ زمستان ۱۳۸۰، ص ۲۲-۳۳.

فلاحی، علیرضا. (۱۳۸۶). معماری سکونتگاه‌های موقت پس از سوانح. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

فلاحی، علیرضا؛ خداوند لو، آزاده. (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی مقابله با زلزله در مجموعه‌های مسکونی شهری، نمونه مطالعاتی: فاز یک شهرک اکباتان، نامه معماری و شهرسازی، دو فصلنامه دانشگاه هنر، شماره ۶، بهار و تابستان، ص ۱۰۳-۱۲۱.

گلکار، کوروش. (۱۳۸۵). مناسب‌سازی تکنیک سوات (SWOT) برای کاربرد در طراحی شهری. نشریه علمی- پژوهشی صفا، شماره ۴۱. مهندسی مشاور طرح و معماری. (۱۳۸۵). طرح بهسازی محله بریانک - هفت چنار.

مهندسی مشاور طرح و معماری [۱]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه شهری منطقه ۱۰ تهران، مطالعات اقتصادی و اجتماعی.

مهندسی مشاور طرح و معماری [۲]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه شهری منطقه ۱۰ تهران، مطالعات کاربری زمین.

مهندسی مشاور طرح و معماری [۳]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه شهری منطقه ۱۰ تهران، مطالعات مالیه شهری.

مهندسی مشاور طرح و معماری [۴]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه

گردید که در جنوب محله گرایش بیشتری به پارک و فضای سبز و در شمال محله گرایش بیشتری به ساختمان‌های دولتی و عمومی دیده شد.

در طول انجام مطالعات، همواره مشکلات و موانعی در مسیر تحقیق وجود داشته است نخست آنکه در جمع‌آوری پژوهش‌های مرتبط با ایران و جهان، به نمونه‌ای که مشابه و منطبق با موضوع مورد مطالعه یعنی برنامه‌ریزی برای اسکان موقت در کلان‌شهرها پیش از وقوع سوانح باشد و نتایج آن در عمل و پس از اسکان ذکر شود، برخورد نشد. دومین مساله، کمبود کارشناس، محقق و صاحب‌نظر در زمینه برنامه‌ریزی سکونتگاه موقت بوده است. سومین مشکل پیش روی این تحقیق آن است که تجارب پیشین سازمان‌ها و نهادهای درگیر سوانح و بازسازی عمدتاً در مناطق روستایی بوده و به نظر می‌رسد کارایی لازم را برای کلان‌شهری مانند تهران نداشته باشند، لذا نمی‌توان آن تجارب را به تهران تعمیم داد. چهارمین مانع در راه انجام این تحقیق، عدم وجود سند جامع و راهبردی ملی برای سیاست‌گذاری کشور در برابر سوانح و اسکان پس از آن می‌باشد. در نهایت می‌توان گفت که مهمترین چالش پیش روی این تحقیق، موضوع جدید و میان‌بخشی بودن آن بوده است و به نظر می‌رسد که این تحقیق، یکی از اولین پژوهش‌هایی است که دو رشته تخصصی بازسازی پس از سوانح و برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای را به هم پیوند می‌دهد، زیرا که در رشته برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، شاخص‌های سکونتگاه موقت و بازسازی شهرها دیده نشده است و در گرایش مدیریت بازسازی و سکونتگاه موقت نیز برخی از روش‌های برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای کاربرد ندارد. لذا رسیدن به یک اتفاق نظر در روش برنامه‌ریزی سوانح که بتواند پاسخگوی نیاز هر دو رشته باشد، مهمترین مساله پیش رو بوده است.

منابع

آیسان، یاسمین؛ دیویس، یان. (۱۳۸۵). معماری و برنامه‌ریزی بازسازی. ترجمه علیرضا فلاحی. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

اداره هماهنگی امداد سوانح سازمان ملل متحد. (۱۳۶۶). سرپناه پس از سانحه، راهنموده‌هایی در زمینه امداد. چاپ دوم- تهران: مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن.

اسدی‌نظری، مهرنوش، (۱۳۸۳). برنامه‌ریزی و مکان‌یابی اردوگاه‌های اسکان

- Dolce, M., (2009). The Abruzzo earthquake : Effects and Mitigation Measures. Disaster prevention workshope Stockholm.
- Fridman, J., (1987). Tow Centuries of Planning Theory. Prinston University Press
- Greene, M., (2000). Housing Recovery and Reconstruction : Lesson from Recent Urban earthquake.
- Jha, A.K., (2010). Safer Homes, Stronger Communities: hand book for reconstructing after natural disaster, chapter 1. Washangton DC: the World Bank.
- Johnson, C., (2005). whats the big deal about Temporary Housing ? Planning considerations for temporary accomodation after disasters: example of the 1999 Turkish earthquake.
- Johnson, C., (2006). A System view of temporary housing projects in post disaster reconstruction. Turkey.
- Johnson, C., (2007). Strategies for the Reuse of Temporary Housing. Development Planning Unit University College London.
- JAICA, (2000). The Study on Seismic Microzoning of the Greater Tehran Area in the Islamic Republic of Iran.
- Trice, B., (2007). Urban Management Challenge in Mega Cities : a Survey of Catastrophic Events in Developing and Developed Word.
- World Bank., (2008). Housing Reconstruction in Urban and Rural Areas.
- شهری منطقه ۱۰ تهران ، مطالعات مسکن.
مهندسين مشاور طرح و معماری [۵]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه شهری منطقه ۱۰ تهران ، مطالعات مدیریت شهری.
مهندسين مشاور طرح و معماری [۶]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه شهری منطقه ۱۰ تهران ، مطالعات محیط زیست.
مهندسين مشاور طرح و معماری [۷]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه شهری منطقه ۱۰ تهران ، مطالعات سازمان فضایی و سیمای شهری.
مهندسين مشاور طرح و معماری [۸]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه شهری منطقه ۱۰ تهران ، مطالعات ترافیک و حمل و نقل.
مهندسين مشاور طرح و معماری [۹]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه شهری منطقه ۱۰ تهران ، مطالعات زیرساخت های شهری.
مهندسين مشاور طرح و معماری [۱۰]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه شهری منطقه ۱۰ تهران ، مطالعات سوانح طبیعی.
مهندسين مشاور طرح و معماری [۱۱]. (۱۳۸۱). گزارش بررسی مسایل توسعه شهری منطقه ۱۰ تهران ، مطالعات بافت فرسوده.
وزارت مسکن و شهرسازی. (۱۳۸۷). طرح کالبدی منطقه البرز جنوبی، برابند مطالعات، جلد چهارم، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران ، پاییز ۱۳۸۷

Disaster Prevention and Management Knowledge (DPMK) Quarterly is a scholarly, peer-reviewed journal that publishes research (original) papers, review articles and case studies on issues related to disaster management, mitigation, preparedness, response, recovery, risk management... We welcome articles from practitioners and scholars in all disciplines applying various methodologies to the studies of disaster management. Manuscripts should be submitted to the journal address or e-mail. Be sure that the manuscript has not been published elsewhere nor it is under consideration by any other publication (e.g. Journal or book chapter) at the same time. The papers should not be presented at any national or international seminars or conferences.

CONTENTS

Strategic Planning by SWOT Technique to deal with Flooding (Case Study: the Central Area of Tehran & Karaj Townships).....	201
Fereshteh Aslani	
Challenges and Solutions for relocation of rural settlements after disasters (Case Study: Reconstruction of villages in Ardebil province after the earthquake of 1996)	211
Sara Mesgary Houshyar	
Place-Space attachment in post-war reconstructed regions (Case Studies: Europe after WWII and Imposed War)	225
Tara Jalali	
Documentation of Tabas reconstruction after the 1978 earthquake	239
Ayda Joudavi	
Planning for temporary settlement after probable earthquake in the scales of city, regions and neighborhood Case study: Tehran city, 10th district, Beryanak- Haft Chenar neighborhood.....	250
Alireza Fallahi & Bahareh Zenian	
Site selection of temporary settlement after probable Earthquake of Tehran among urban green spaces of Tehran Municipality, District 22	273
Soheila Esmaeili	
The Study of Community-Based operational program in reducing risks of Events (Case Study: Durability Plan of Fahadan District in Yazd).....	284
Seyede Maryam Mahdavih & Sima Soleimanzade	

In His Name

Tehran Disaster Management
and Mitigation Organization

**DISASTER
PREVENTION AND
MANAGEMENT
KNOWLEDGE DPMK
QUARTERLY**

**Journal of Tehran Disaster Management and Mitigation
Organization (TDMMO)**

Volume 7, No. 3, serial 25, Fall 2017

Editorial Board

Ghahramani, A. A., *PhD*, Assistant Prof.
Fallahi, A., *PhD*, Full Professor of Shahid Beheshti University
Ghayamghamian, M. R., *PhD*, Associate Professor of IIEES
Hassani, N., *PhD*, Associate Professor in Power Water, University of Technology
Jalali, A., *PhD*, Full Professor of Science & Technology University
Kalantari, M., *PhD*, Associate Professor of Zanjan University
Kazemian-shirvan, G., *PhD*, Assistant Professor of Allameh – Tabatabai University
Moradi, A., *PhD*, Assistant Professor in Tehran University
Tasnimi, A., *PhD*, Full Professor of Tarbiat Modares University
Yamini-Fard, F., *PhD*, Assistant Professor of IIEES
Zare, M., *PhD*, Full Professor of IIEES

Reviewers:

Bastami, M., *PhD*, Associate Professor of IIEES
Delavar, M.R., *PhD*, Associate Professor of Tehran University
Farzad-Behtash, M., *PhD*, Researcher and University lecturer
Ghahremani, R., Researcher and Deputy of Finance & Administration of TDMMO
Hassani, N., *PhD*, Assistant Professor in Power Water, University of Shahid Beheshti
Heidari, R., *PhD*, Assistant Professor in Islamic Azad University
Jahangiri, K., *PhD*, Associate Professor of Health Metrics Research Center, Iranian Institute for Health Sciences Research
Jedi, S. M., *PhD*, Assistant Professor of Imam Hossein University
Kazemian-Shirvan, GH., *PhD*, Assistant Professor in Allameh Tabatabaei University
Rezaei-Rad, M., *PhD*, Associate Professor of IRI Police University
Zebardast, E., *PhD*, Associate Professor in Tehran University

Managing Director

Ahmad Sadeghi, *PhD*

Editor-in-Chief

Mahdi Zare, *PhD*

Scientific Editor

Fatemeh Jahadi

Farsi Editor

Farhad Arabpour

English Editor

Seyed Vahid Dadhtiyan Moghadam

Executive Manager

Seyed Mohammad Arfaei

Pagemaking

Abulfazl Amorzesh

Cover Design

Saeid Tajaddod

Technical Affairs Manager

Fatemeh Feizy Koshki

Address: West Jalal-Al-E-Ahmad
Ave, Tehran Disaster Management
& Mitigation Organization

Tel: +9821-44244040

Fax: +9821-44272009

E-mail:

rsc.tdmmo@gmail.com

Journal link: www.dpmk.ir